

NYELVÉSZET

Czeglédi Katalin : A magyar-török nyelvviszony

Mahmūd al-Kāšyari török szótárának és nyelvtanának alapján

"A tudományban nincsen tekintélyi alap, csak a tények tudomásulvétele. Ha az mást mutat, mint amit valaki megállapított, akkor nem a tekintélyt, hanem a tényeket kell követni."

(LÁSZLÓ Gyula, 1995)

Mahmud al Kāšyari (11. század) török szótárában és nyelvtanában közel 1.600 olyan szót és számos grammatikai morfémből (képzőt, jelet, ragot) ismertem fel, amelynek magyar párhuzama van. László Gyula további gondolatait követve: "Általában minél több kérdést teszünk fel a leleteknek, annál gazdagabban felelnek nekünk." (LÁSZLÓ Gyula, in: Németh Kálmán összeállítása, László Gyula "vall" önmagáról... Tisztelgő összeállítás az 1910-ben születtem kötet alapján (Magyar Helikon 5. Életünk Könyvek, Bp. 1995. 1-255):265.) mint nyelvész elmondhatom, minél több szkíta-hun rokon- és utódnép nyelvével vonjuk be a magyaron kívül a nyelvünk kapcsolatainak a kutatásába, annál többen és egyértelműen felelnek a nyelvész kérdéseire. A válaszok azonban rendre ellent mondanak annak a 'tekintélyi alap'-nak, amelyet ma a Magyar Tudományos Akadémia a magyar nyelv eredetével, kialakulásával, tovább fejlődésével és a magyar őstörténettel kapcsolatban képvisel.

Már 6-7 éve annak, hogy Bárdi László orientalista, sinológus professzor kérésére, a Helikon Kiadó megbízásából lefordítottam magyarra Mahmud al- Kāšyari orosz nyelvű kiadásának török szótárát és nyelvtanát. Azóta nem kaptam hírt a kiadásról, ezért elhatároztam, hogy a tervezett anyagot, a magyar-török nyelvviszonyt a kiadás előtt megírom. Tekintettel arra, hogy a szótár és nyelvtan sok olyan szót, nyelvtani elemet tartalmaz, amelynek magyar kapcsolatai vannak, ezeket kigyűjtöttem, feldolgoztam és az alábbiakban közzé teszem. Természetesen a lista bővíthető, ez az első lépés, mert ismereteim szerint Kāšyari anyagát ilyen szempontból még nem dolgozták fel. Közel 1600 XI. századi török szónak van magyar kapcsolata. Igaz, ezek között vannak képzett és többszörösen képzett, toldalékolt szavak is. Ehhez képest az akadémiai álláspont szerint csupán pár száz szót tartanak számon, azt is a magyarban jövevényszóként helytelenül.

Tekintettel arra, hogy az 1600 szó igen nagy mennyiség, ezért első lépésben 7-8 kötetre tervezve részletekben adjuk ki. Mindegyik kötet végén szerepelnek az adott kötet szavai abc sorrendben kétféleképpen, Kāšyari - Magyar és Magyar - Kāšyari formában. Az előfordulás helyéül nem az oldalszámot, hanem a szó sorszámát jelöltem meg. Ezt követik a Rövidítések, a Források és az Irodalom. Ezennel útjára bocsájtottuk az első és második részt.

Czeglédi Katalin, Pilisvörösvár, 2013.

Az első két kötet megjelent elektronikus könyv formában a Bibliotheca Mikes International keretében (http://www.federatio.org/mikes_bibl.html#148). — Mikes Int. Szerk.

CZEGLÉDI, Katalin: The Hungarian-Turkish Linguistic Relationship

The full version of the first two volumes of this work are published as e-books, they can be accessed at the following address: http://www.federatio.org/mikes_bibl.html#148.

Mellár Mihály : Lüki nyelvi emlékeink

A lüki nyelvről és írásáról

Lykiai írásjelek és hangértékei Melchert és Mellár szerint		
Ⲁ	a	A/Á A'=A/Az
Ⲁ	e	E/É E'=E/Ez
Ⲁ Ⲁ	b (/β/)	B/V
Ⲁ	β (/k ^w /), K	V
Ⲁ	g (/γ/)	G
Ⲁ	d (/δ/)	D
Ⲁ	i	I/Í/Ü/Ú/ U/Ú
Ⲁ	w	V
Ⲁ	z (/t ^s /)	Z/C/CS
Ⲁ	θ	Th/T
Ⲁ	y	Í/J/LY
Ⲁ	k (/k</)	K
Ⲁ	q (/k'/)	K
Ⲁ	l	L
Ⲁ	m	M
Ⲁ	n	N
Ⲁ	ñ (/m ^l /)	L/LY/J
Ⲁ	ñ (/n ^l /)	NY/NG
Ⲁ	u	O/Ó/Ö/Ő
Ⲁ	p	P/B/F
Ⲁ	K (≈/k/?)	K
Ⲁ	r	R
Ⲁ	s	S/SZ/Z
Ⲁ	t	T
Ⲁ	τ (/c/)	TY/CS
Ⲁ	ã	Á
Ⲁ	ẽ	É
Ⲁ	h	H/K
Ⲁ	x (/k>/)	GY
Ⲁ		{L+V}

A lüki nyelvről a Lycian Turkey - *Discover the Beauty of Ancient Lycia* című honlap¹ a következőket írja: “H. Craig Melchert a University of North Carolina, Chapel Hill nyelvész professzora dolgozott legtöbbet a lyciai nyelven és megírta az első és egyetlen átfogó angol nyelvű szótárat: [Dictionary of the Lycian Language](#)². (Nem volt alkalmam olvasni – jegyzi meg az idézet írója). Ez a könyv megírása előtt, a lyciai nyelvről nagyon kevés anyag volt hozzáférhető, nyelvtana, szókincse és ismerete szegényes volt. Noha, köztudott volt, hogy a lyciai legvalószínűbben a luwianak egy kései változata – annak amelyet a hittiták odaérkezése előtt beszéltek Nyugat-Kisázsia szerte. Ez a tény, úgy tűnik, felülírja azt a görög hiedelmet, hogy lyciaiak eredetileg krétai bevándoroltak voltak. Nyelvük, az indo-európai rokonszók bizonyítéka alapján, melyek mintegy 20%-ot tesznek ki minden anatóliai nyelvben, indo-európai eredetű volt.”

Megjegyzem, a 20% enyhe túlzás, a megfejtések csupán sejtések, amit az őszintébb kutatók, pl. Adiego be is ismernek. A kár nyelv doktorának elhíhetjük, hogy eddig *talán*, ez saját szóhasználata, csupán négy szó jelentését sikerült a kutatóknak megállapítani. (De 100%-ban tévedett!) Mennyi négy bizonytalan jelentésű szónak a 20%-a?

Annyiban mégis a görögöknek volt igazuk, időben és térben közelebb hozzájuk, hogy a lükik, károk, lüdök és a többiek a krétaikkal azonos nyelven beszéltek.

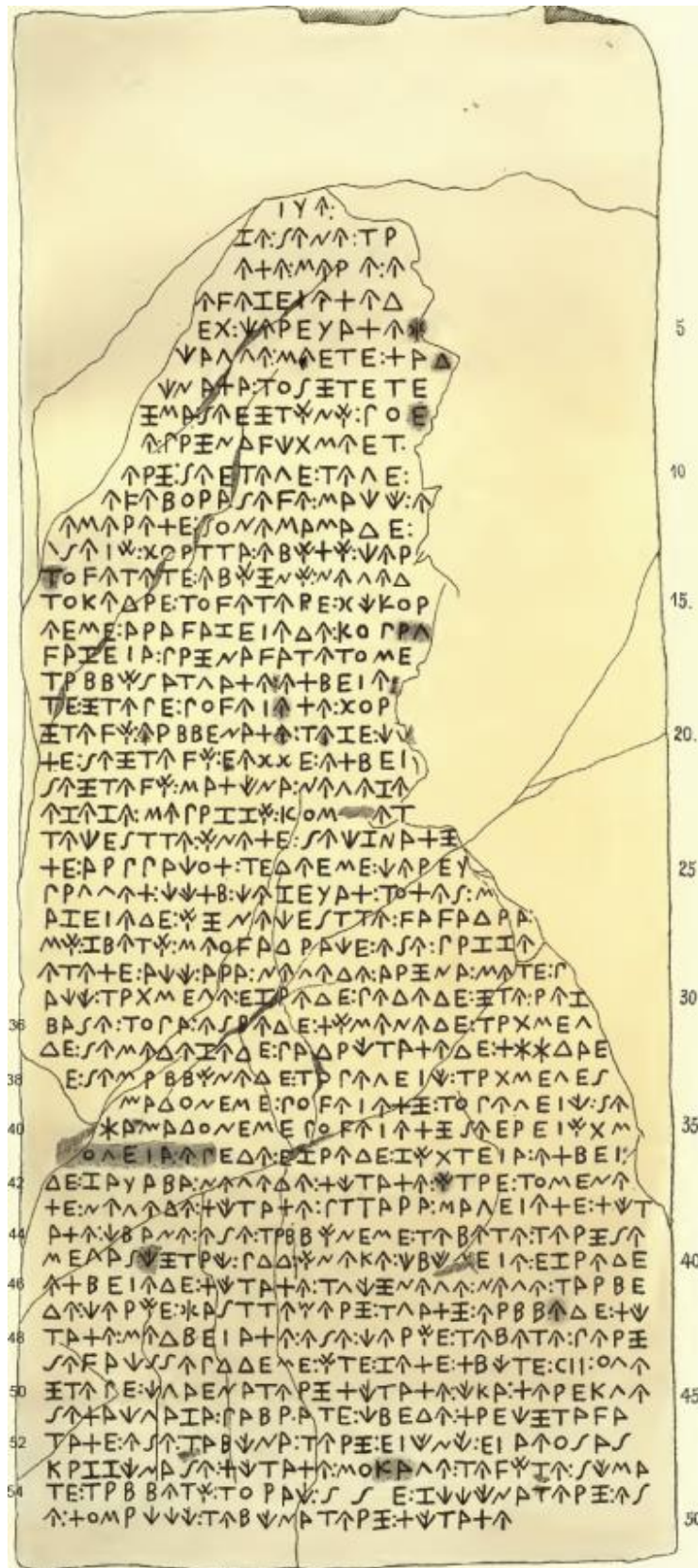
Mire föl ez az erőszakos indo-európaiasítás? Azért mert e nélkül nincs „dicső” szemita és indo-európai múlt. Azok a tudósok és őket ész nélkül majmolva, szinte a teljes magyar értelmiségi réteg, akik valós történelmünket délibábosítják, önként és dalolva festik a legátlatzóbb hazugságból font délibábot a nyugati „kultúra-teremtő” civilizáció horizontjára. A föníciaiak, a görögök és a latinok az írást legszélesebb értelmében, az írott anyaggal, a bennük felhalmozott évezredek tudással együtt vették át a helybeli magyar népektől. Bűnük csupán az adoptálás és adaptálás eltitkolása, letagadása.

A jelek hangértékeivel kapcsolatban, még mielőtt valaki megvádolná a lükiket, hogy túl liberálisan használták az *i* jelét, gondoljon az angol *bit*, *bite* és *bird* szavakra. Ami engem meglepett az a *p* és a *b*, valamint a *β*, amit Melchert átírt *K*-nak, jelek hangértékei, ezek a jelek nagyon keverednek, mintha a lükik nem érzékelték volna a *P*, *B*, *F* és *V* hangok közötti eltérő hangzást. Vagy csak én nem látom a rendszert e jelek használatában?

¹ <http://lycianturkey.com/>

² <http://www.oxbowbooks.com/bookinfo.cfm/ID/59302>

A Xanthoszi Sírő Felirata — a oldal

A faximile képek a *The Lucian inscription after the accurate copies of the late Augustus Schoenborn*, 1868, London – Jena – Paris című könyv utánnnyomású kiadásából valók.

A Xanthoszi Kőoszlopnak ez az oldala szenvedte a legtöbb kárt.

Augustus Schoenborn eredeti sorszámozását, mely az épen maradt első sorral kezdődik, a kutatók felülírták. Az új sorszámok a kép baloldalán láthatók, kezdve a 36. sorral, lévén, hogy az azt megelőző sorok túl hiányosak ahhoz, hogy az egyes szavak olvasatát az értelmes összefüggő mondatok egyértelművé tennék.

Igazán kár, hogy nem tudjuk élvezni a teljes szöveget, de talán még sem minden veszve. A kedves olvasó, a hiábavaló keresztretjtvény fejtés helyett, megkísérelhetné a hiányzó részek feltöltését úgy, hogy egy minden tekintetben összefüggő értelmes szöveg kerekedjen ki.

Érdekes, hogy minden oldal, a semleges c oldal első részét kivéve, a médek ellen lázadó hazafiak mellett szól. Ez lehet a magyarázata az oszlopot ért vanadalizmusnak, és annak is, hogy a közelben talált Létôoni háromnyelvű sztéle – az elnyomó hatalom hivatalos közleménye – miért sértetlenül került elő.

Inscription: 44a

- 1 ebēñni[: stta]l[ā: m=e]n=ad[ē: x]er[iga: ar]ppa-
 2 xuh: tid[eimi:] xe[.i]gah: [.....: k]u[pr]lle[h]
 3 xahba: a[.....]e: s=[ek]eb[u]-
 4 re: ehb[ije.....]u[...]
 5 ñtikdu[.....e]
 6 re: xal[le.....]
 7 n[.....]ze: s=ene: tr[.....]
 8 e[.....].ehe: mere: e[bette.....]
 9 t[.....er]ewezijehed[i.....e]-pñ
 10 [.....]ijñ: xerigahe: [.....]
 11 mere: [eri]: xalle me=i=ti: had[.....]
 12 ñte: mahānaha tusñti=ti [.....]
 13 [...ar]ñna: se=i ñt(e)=ēñē: puw[.....]
 14 [...]we: prñnawā jñmeit[.....]
 15 [...t]erñ: se=i tali: teli[.....]
 16 [...]ekebura: se=we: maxi: e[.....]
 17 [.]e merehi: sunemamadi [.....]
 18 esejē ʒ[u]rtta: ebēhē xer[.....]
 19 tuwete: ti ebēññē: [n]eled[.....]
 20 tukedri: tuwete=pi ʒākur[.....ti]-
 21 deimi arawazije=de kuprl[leh ..... ara]-
 22 wazija: prñnawate tum[.....]
 23 trbbē s=atlahe ehbije: h[.....]
 24 ti: ñtepi: puwej[e]he: ʒurt[t.....]
 25 ñtewē: erbbinahe: tezi: xu[gahi: ehbije-]
 26 hi: se ñtewē: teʒʒi: ehbij[ehi .....]
 27 se ñtewē: mahāna: nelezē[.....]
 28 ezeze: me przzē: kum[.]: me=ti[.....]
 29 te xistte: ēnehi: se xñnah[i.....]
 30 hi: arppaxuh: tideimi: xerig[ah: .....: ku]-
 31 prlleh: xāhb: xezigah: tuhes: me[....araw]-
 32 azijedi:ēñne xistte wawadra [.....]
 33 mē zbetē: me uwadraxi: ese: przz[.....]
 34 etehi: axā: ara: nelede arñna: me=ti p[...]
 35 axā trjñmile izredi: pededi: ñterez[...]
 36 base: tupa: esbedi: hēmenedi: trñmil[ije{> sa}]-
 ... TOPA : ÉSZ BEDŰ' : KÉMEN E'DŰ' : TuR áLLaMI L[ISZA]
 37 di: se medezedi: padrātahedi: hqqadi[je-
 DŰ' : S E MÉDECS E'DŰ' : aPAD uRÁT A KEDÜ : Ha KóKADI [iLY E'-
 38 d]i: se mrbbēnedi: tupelijā: trñmilis[..
 DJŰ' : S E MeRöBe' BÉNa E'DŰ' : TÖBB ÉLI úJJÁ : TuR áLLaMI LISZ[ÁT]
 39 [...]Kadunimi: puwejeñ: tupelijā: se [I]
 [LÁZaDóKKA'] VADON IMI' : BÓ öVEJE HáNY : TÖBB ÉLI úJJÁ : S E [L]-
 40 [...]qa Kadunimi puwejeñ se irijēñm

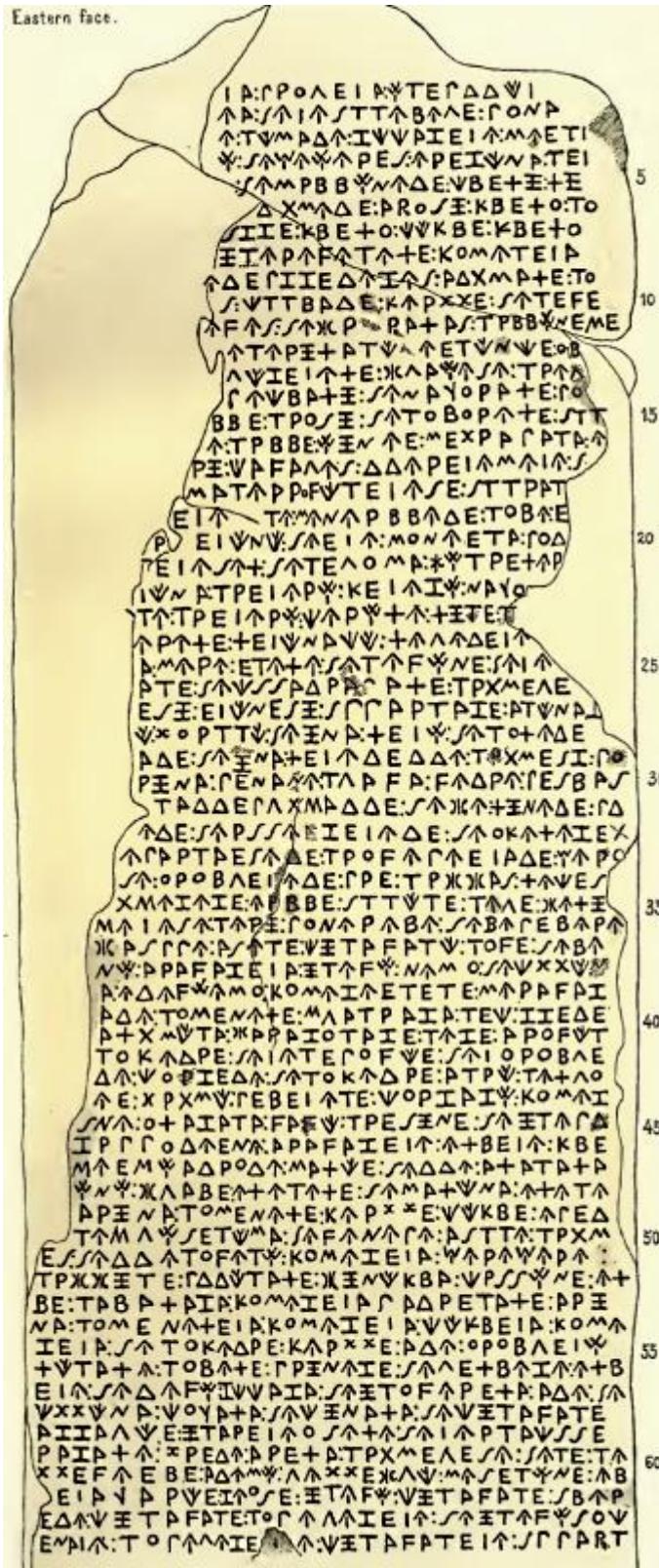
- [ÁZaDó]KKA' VADON IMI' BŐ öVEJE HÁNY S E ÍRÍJ ÉLeMe
 41 [...]Julija e[p]ide: izredi: zěmtija: ehbij[e]
 [BeT]OLi ÚJJA' É[PP] IDE : ŰZi eREDI : CÉLT ÍJJA : E Kű BŰJ[E]
 42 di: zagaba: nelede: hātahe: ētri: tumine-
 DI : űZi AGGÁ'BA : Nő' ÉLED E : HÁT A HE' : ÉTeRI : TÖMÍNNE'
 43 hi: nelede: h[ā]tahe pttara: malijehi: hāt-
 HÍ : Nő' ÉLED E : H[Á]T A HE' PaTÁT ARRA : íM ÁLLi ILY E KŰ : HÁT
 44 ahe: xbane: ese: trbbēnimi: tebete[: #] terñ se
 A HE' : áGYBA NE : ESSE'?: TÖRBe' BÉNa Ű MI : űT EBBE TETTe ERNYeSSZE
 45 milasāñtrā: pdd:ēneke: xbānija: izredi
 MŰLÁSÁ aNNYiT RÁ : aPaD De : ÉNEKE' : GYoBBÁN ILY E : ŰZi eREDI
 46 ehbijedi: hātahe: tlāñ nele: nele: tarbi-
 E Kű BŰJE DŰ' : HÁTA HE' : TaLÁNY eNNÉL-E : eNNÉL E : TÁRBŰ'
 47 de: xerēi: qastte terñ: tlahñ: erbbedi: h[ā]-
 DE : iGYERÉ Ű : KASTo'T EGYE RoNGY : iTaL AHÁNY : ÉRBe BEDŰ' : H[Á]-
 48 tahe: medbijahe: {> j} ese: xerēi: tebete: [p]er[ñ]
 T A HE' : MÉDBe ÍJJA HELYE S E : iGYERÉ Ű : űT EBBE' ÍTE : PERNYe
 49 se waxsseppddimi: ēti: zehi: hbāti: CII (iV+KeTTö?): u[..
 S E VÁGY SoSE aPaD De ÍM Ű : É'TI : űZ E HŰ : HÍBÁT Ű : éVeKeT : Ö[L E]
 50 ñtepi: xlaina terñ hātahe: āka: herikle
 NYŰ TÉPI : GYaLA INA' TERNYe HÁTA HE' : ÁKA : HERIKeLi E'
 51 se haxlaza: pabrati: xbide: hrixñtawa-
 S E'HAGYi LÁZA : aBBA' BaRÁTI : GYoBB IDŐ : HíRe Ű GYaNYóT AVA-
 52 tahi: ese tabāna[: #] terñ: ijāñā: ijaeusas
 TA HŰ : ESZÉT A BÁNAT ERNYI : ÍJJÁNÁ' : UJJA E ŐSi ASZ-
 53 krzz[ā]nase: hātahe: mukale: tewēt[e]: sāma{> d}-
 KóR CSÚCSÁN ASZ E' : HÁT A HE' : MÓKÁL E' : őT E VÉTE: SZÁMaDó'-
 54 ti: trbbetē: turaxssi: zxxāna terñ: es-
 TI : TeReBéBE' ÍTÉ : ÍTÖRe AGY SZuSZI : űZi GYaGYÁN A TERNYŰ : ESZ-
 55 e: humrxxā: tebāna terñ: hātahe
 E : KOMáRa íGY aGGYÁ' : őT E BÁNAT ERNYI : HÁTA HE'

... *topa (tompa) ész bedül, kémen eldül, Tur Állami L[isza] (szövetség) dül, s e médecs(ke) eldül, apad. Urát a kedü (kedv) ha kókadi [ily eld]ül, s e merőben béna eldül. Több éli újjá (a) Tur Állami Lisz[át] (szövetséget) [lázadókkal] vadon imily bő, öveje/övéje hány. Több éli újjá s e [lázadó]kkal vadon imily bő, öveje hány s e írj elem (kor) [bet]oli, újjal é[pp] ide űzi, eredi célt íjja. E kű bűj[e] dül, űzi aggályba. Nől, éled e hát(ság), a hely éteri tömjénnel hí. Nől, éled e h[á]t, a hely patát arra ím álli. Ily e kű-hát, a hely.*

Ágyba ne essen, törben béna ű, mi űt ebbe tette ernyesssze mŰlásá, annyit rá. Apad, de énekel, gyobbán ily e, űzi, eredi, de igyeré (igyekezeté) ű kastolt, egye rongy, ital ahány érbe bedül. H[á]t a hely? Médbe íjja helye s e igyeré ű űt, ebben íte: pernye s e vágy sose apad, de ím ű élti, űz e hű hibát, ű éveket ö[l, e] nyű tépi. Gyala (gyáva) inal, ternye háta hely, áka (ág) herikeli (herkéli) el, s elhagyi láza (lázongó kedve), abban baráti, gyobb idő híre. Ű gyanyót avata, hű eszét a bánat ernyi, íjjánál ujja, e ősi aszkór csúcsán asz el. Hát a hely? Mókál ez, őt e véte (vétke?) számadólti : terebében íte: itöre (ejtöre/intöre) agy szuszi (súgva uszítja), űzi gyagyán a ternyű esze. Komára így aggyál, őt e bánat ernyi, háta hely.

- lisza/lésza:* (1), (le-esz-a) fn. tt. lészát. E szó az ország különféle vidékén különböző jelentésekkel bír ugyan egyes tárgyakra alkalmazva: de azon alapfogalomban mind megegyeznek, hogy lésza bizonyos növények ágaiból vagy száraiból csinált oly szövedék v. fonadék, melynek területe lapos, és majd lefektetve, majd felállítva, majd kerekre hajtva használtatik... CzF
- élem:* (él-em) fn. tt. élem-ít. Csak származékaiban használt szó, am. kor, életkor, melyet leélünk, életfolyam. Származékai: élemidik, élemidés, élemiditt, élemény, élemetes stb. CzF
- ternye:* (1), (ter-eny-e) fn. tt. ternyét. Diószegi-Fazekasnál növénynem neve, a négyföbhhímese seregéből és táskások rendéből; némely hímszálain belülről kis fogacska látszik; táskája vagy csorba, vagy ép végű, szirmai némely fajokban két fogú. (Alyssum). Ennek egyik faja népies néven a ternyefű; l. ezt. A ternynek legtöbb faja sátorozó, azaz szétterjedt virágfüzérű, t. i. habár a virágzat kocsányai különböző magasságból indulnak, végre mégis egyenlő magasságra érve egy síkban terülnek ki. Különösen ilyen minőségű a ternyefű is; tehát ez valószínűleg e tulajdonságtól vette nevét; s a 'ternye' magában a növénytanban nemi névvé lett, mint több más növény nevével is történt. CzF
- kastol:* (kast-ol) áth. m. kastol-t. Tisza vidéki szó. Sáros, sárvizes, lucskos, harmatos helyen járva bemocskolja (pl. a ruha alját).
Máskép: *csatakol, lucskol.* CzF
- herkél:* (her-k-el v. her-g-el) áth. m. herkél-t. 1) Valamely növénynek, pl. fűnek, gabonának hegyét, csúcsát letépi, elcsipi. 2) Akármily más csucos test tetejét elmetszi, vágja, lecsipi. *A lágyra főzött tojást megherkélni.* CzF
- ernyik:* erőhanyatlás, a szilárd részek bomlása, tágulása az ernyed, ernyedés származékokban.
- asz-kór:* (asz-kór) ösz. fn. Betegség neve, mely a testet lassan-lassan hervasztja, fonnyasztja, míg végre kiszáradva elvész.
Népies nyelven: szárazbetegség. CzF

A Xanthoszi Sírő Felirata — b oldal

A felirat keletkezésének idejében a szerzők még nem nevezik meg magukat. A szöveg ezen részének a szerzője azért annyit elmond harmadik személyben magáról, hogy pörölő ódájának az éle már csorbul. Ebben hasonlít hozzá a c oldalra utólag rárótt szöveg alapgondolata is. Mindkettőben a kifulladt szabadságharcról van szó.

Sajnos, itt is vannak annyira hiányos részek, melyek megtörik a különben élvezetes szöveget.

A piros szögletes zárójelben [ ] levő részek a képen nem látható töredékekből lettek helyreállítva. A hiányos sorokban található betűcsoportok melyek egyeznek a megfejtett egy-egy betűcsoportjával, azért még sem mondható ki 100%-os azonosságuk, ahogy a megfeleltetés módszerének alkalmazói azt abszolút alaptételként teszik. Ilyen megfeleltetésből tördelte le például Melchert a *se* 'szót' a *señtuweriha*, *sexñtawati* és *señtewē* csoportok éléről, pedig ezek olvasatai: **SZENNYE**T ÓV-E RUHA, **eSZE** GYaNyÓT AVATI, **S ENNYI** TEVÉ.

A megfeleltetés csak más módszerek kiegészítését szolgálhatja. Kizárólagos módszerként alkalmazva igen bizarr tolmácsolásokhoz vezet a kutatókat.

Inscription: 44b

- 1 [ebei: kbi]ja: prulija: ēti pddāt[ija]
EBBE' Ū : KūBe ŪJJA' : PöRÖLő ŪJJA' : É'TŪ' aPaDó óDÁT [ÍR A']
- 2 [ijānati]ja: se(j)estte(e)beli: puna[..
ÍJĀN ATTŪ' iLY A' : SÉLYE SötÉTE BELŪ' : BŌ NA[DáLY]
- 3 tere tere: tāmade: zxxazije: mei ti
[GYERE GYER]E : TÁMADD E : ZaGY(va) aGYAZ ILLYE' : iME ÍTŪ'
- 4 [[.]budi: iw]ē: seteteris: erizāna: ti(j)
[iGY] BŌDŪ' : Ū VÉ' : S E CSECSÉRŪ' iS : E'RITYÁNA : aTTŪ' iLY(!)
- 5 [[...]iked[i]]: semrbbēnedi: xbihñ: hñ
[SZoMoR]Ū KED[Ū] : S E MeRőBe' BÉNa E'DŪ': GYoBŪ' HáNY : HaNYa-
- 6 [.....a]dñmedi arušñ: kbihu: tu
[TLIK HáNY VÉ]DeLME DŪ' : A ROSSZ aNNYi : Ki BŪKÓ :
- 7 [.....].i kbihu: xākbi: kbihu
- 8 [.....]ñterewetehi: kumetija
- 9 [.....]edi pzzidezes: adñmahi: tu
- 10 [.....]s: xttbadi [k]erθθi: seti(i)wi
- 11 [.....]ewes [s]e qr[i]rahas: trbbēnimi
ÉVE So[S]E KeR[Ū'] Rá A HÁZ : TeReBéBe' É'NI iM Ū
- 12 [ēñē: s[ñm.t]]e terñ ha..[.]ei tã[n]āi: ub[..
É'NÉ : SZe[LLeMi LÉT]E TERNYe HATáR[át] E' ITT Á'[N]Á : ÓB[ÉGaT]-
- 13 [wazisñ [te]]lē'zijehi: qla(j)ese tre[l...]
VA ūZ ISZoNY[T E'] LÁZÍJJa E HŪ : KaLAJ ESZE TeRE[Li A']
- 14 [señ[n]e tre]pe xbahñ: senagurahi: pu[nam]
iSZÉNY[eN] E TeREP EGYéBe AHáNY : SZÉN-AGÓRA HÍ : BO[NA aMi]
- 15 [[u]wahe: tr]bbi: trušñ: se tuburehi: stt[ra-]
[Ó]V A HE' : TeReBéBŪ' : TöRÖ iSZoNY : S E TOBOR ÉKŪ' : öSZTeT [uRA-]
- 16 [[.]jāni[da]h]e: trbbi: ēñnei: miθrapata e[..
[T] Á'NI [iDe A] HE' : TeReBéBŪ' : É' NYő'Ne Ū : MITHRA aPÁTA' E[..]
- 17 [.....]rñ: xawales: dderijemeje: s[..
eRÉNY : GYÁVA LESZ : De DERŪJE MELLYE' :
- 18 [.....]mate aruwätijesi: sttrat[...]
- 19 [.....]ijete: menerbbedi: tubei[t..]
- 20 [.....]rijāna: seiye muneita: pu[d...a-
21 ruwāt]ijeseh: setiluma: qētriher[..
22 [.....]jāna: trijerē: kiježē: nagu[r...]
23 [....]jete trijerē xerēhe: hñti: t[....]
24 [.....]erehi: hijānaxā: heledije[...]
25 [.....]a: mere: itehe: setewēni: seje[...]
26 [....]ati se xssadrapahi: trñmili[...]
27 [.....]isñ: ijānisñ: sppartazi: atāna[zi]
28 [.....]ā: θurttā: señnahijē: se tuhedi
29 [....]adi: señnahijedidde trñmisñ pu
30 [....a]rñna: pinale: tlawa: wedre: pisba[s]
31 [.....]taddi: plñmadi: se qehñnedi pd-

SZÉKE KÖNNYEN E'DÚ' PaD

- 32 [dãtij]edi: sersseizijedi: se ukehezi-
[óDÁT IJ]EDI : SÉReS eSZE ÚZI iJEDI : S E OK ÉHE úZI
- 33 [jedi] epartaisedi: truwepeijadi: ter[.
[iJEDI] E PÁRTA IS E'DÚ' : TuR ÖVÉBE ILY ADI : CSERe
- 34 [.edi] se urubli[j]edi: pri: trqqas: hexis:
[iJEDI] őSE ÖRÖBeLI[J]E DÚ' : BÁR Ű : TúRi KóKAS : HEGYi ÚZi:
- 35 [...]mmezezi: erbbi: sttãti: teli: qehñ:
[BÁR FÉLe]LME íZEZI : ERőBe' BŰ : SZíTaTÁTÚ' : TELI : KEHe'NYi:
- 36 [...]mejese: terñ: punerebe: sebe pibere:
[SZíVE] MELY EZZE' : TERNYe : éP ÖNERó EBBe' : S EBBe' éPP Ű éBER E
- 37 [trq]qaspe: a[s]ati: xñtawatã: tuwi: sebe
[TúRó Ku]KA SZePPE' : A' SZó ATTÚ' : GYaNyóT AVATÁ : uTóVÚ' : S EBBe
- 38 [...]nē: arawazija: ñtewē:(n)em[-]u: se x99ã
[BeLeVi]NNÉ : A' RAVASZ ÚJJA' : NYűT EVÉ : NEMTŐ : eSZE Gyú'TaTÁ-
- 39 [na: s]jebedewē emu: kumezeititi: me(e)rawaz-
[N A' S]jEBE DEVÉ EMő : KőMÉCSE ŰT ÍTI : íM E RAVASZ
- 40 [ija]jade: tuminehi: mlatraza: tixzzidi
[ÚJJA'] AD E : TőMŰNEK Ű : MuLATóRa AZZA' : iTT ÍGY ZúZI DI-
- 41 [...]ahmãta: qarazutazi: tezi: aruwãt-
[aDaLN]AK áLMÁT A' : KAR AZóTA áCSI: TE'ZI : A ROVÁT-
- 42 i[...] tukedri: se(j)eti: puwē{>ã}i: se(j)urubli-
É[KóT] áTOK E DeRŰ : SÉLYÉT Ű : éPP ÓVÁ Ű őSEI ÖRÖBeLI-
- 43 [je]de: xurzide: se tukedri: atrã: tehlu
[JE] DE : GyÖRTYe ÜDE : eSETi OK E DeRŰ : A' TúRÁ : TEKéLLő
- 44 [..]lei(:#) 9rñmã(:#) pibijeti: xurazazē: kumez-
[E]LEIT uRaLMÁBÚ' BŰJÉT Ű : íGY ŐRZi AZÉ(rt) : KőMÉCS
- 45 [e]jine: uhazata(:#) wawã: trisñni: señte pl
[E'] INNE' : Ó-HAZÁT AVVA' óVÁ : TuRI SZeNNYÉN Ű : S ENNYiT E PéL-
- 46 [..]zrppudeine: arawazije: ehbije: kbi
[Da aR]CáRa PúPó' DE Ű NE : ÁRÁVA' óCSÚJA : E HiBIJE : KűBŰ'
- 47 [..] mei mẽ adrude: mahãi: sedde: ahataha
[SZeLLe]ME íM É' ADó eRó DE : MA Ki ÁJJa : eSZÉD DE : Á'HAT A HA-
- 48 [dē]jēnē: qla(e)bi: ehete: se mahãna: ehete-
[D éL]JÉNÉ' : KiLÁBÚ' : EHET-E KŰ : S E MAKÁNNA' : É'HET-E
- 49 [he] arñna: tuminehi: ker99i: xãkbi: epid-
[HE'] ÁRNYÁN A : TőMŰNEK Ű : KERű'TeTI : GyÁKÁBÚ' : E BID-
- 50 [e ñ]temlē sitãma: sewe nepe: astte: trñm-
[ÉNY]T (bölényt) E MeLLÉ SŰT ÁM A : SZEVE? NÉPE : A SótÉTTE' : TÉR eLMe
- 51 is: sedde tuwetē: kumezija: tere tere
IS : eSZÉD DE TőVE' íTÉ' : KőMÉCS UJJA' : GYERE GYERE
- 52 trqqñti: pddãtahi: qñnãkba: xrssēni: eh-
TuRoK KőNNYÉTÚ' : ePeDő óDÁT A KŰ : KoNGaNÁ KÁBA : aGY RoSSZ SZÉNŰ' : E Hi-
- 53 bi: tabahaza: kumezija: padritahi: arñ-
BI : iTÁBa' A HAZA : KőMÉCS UJJA' : PADRa ITTA' HÍ : ARaNYá-
- 54 na tuminehija: kumezija: xãkbija: kume-

- N A' TÖMi INNi E HÍ'JA : KÓMÉCS UJJA' : GYÁKa BÚJA : KÓMÉ-
 55 zi[j]a: se tukedri: ker99i: ade: urublijē
 CS Ú[J]JA' : eSETi OK E DeRÚ' : KERTeT Ű' : AD E : ÖRÖBeLIJÉ
 56 hâtahe: tubehi: pñnezi: se lihbeze: eh[b]-
 HÁTA HE' : TÖBB E HŰ' : PaRÁNYoN EZ Ű' : S E LÜKi BEZE : ÉHi[Be']
 57 ije: sedewē: zxxaza: se ñtuweriha: ade: se
 ILYE : eSZE DEVÉ : ZaGY(valék) áGYA aZZA' : SZENNYeT ÓV-E RUHA : AD-E: eSZE
 58 x99āna: xugaha: se xñnaha: se xñtawati
 GYú'TóT Á'NA : iGYÓG A' HA : eSZE GYaNYóT'NA HA : eSZE GYaNYóT AVATI
 59 azzalāi(: #) ñtarijeusehe: se(j)ertaxssi-
 A' ZúZi ALÁ UNGaTÁRa ILY E ŐS ÉHE : SÉLYÉRe iTATTYa SZeSZ U-
 60 razahe: 9ride: hriha: trñmilise: seti: te-
 RAZZA HE' : CSúRI DE : KaRIKA : TuR áLLaMI LISSZE' : SZÉTŰ' : TE-
 61 99iweibi: ade mẽ: le99i: qlā: mesitēni: eb-
 TeTi öVÉIBŰ' : AD EMÉ : LeTéTŰ' : KóLÁ' : MESSZI iTT É'NI : EBü-
 62 [e]ija garāi(: #) zeusi: ñtewē: xñtawati: sber-
 [L] ÍJJA GARÁ' ŰZi E ŐSI : NYŰT EVÉ : GYaNYóT AVATI : SeB ÉR-
 63 ide: xñtawati: tupelezije: se ñtewē: sux-
 IDE : GYaNYóT AVVA' aTTŰ' : TÖBBE' éLEZI iLYE : S ENNYi TEVÉ : SZÓ űGY-
 64 inaje:tupelezije: xñtawatije: sppart-
 IN A JE' : TÖBBE' éLEZI iLY E : GYaNYóT AVATi ILY E : SzéP PARTi

Ebben ű kűbe újjal, pörölő újjal éltűl apadó ódát [ír az] íjján, attűl ily a sélye, sötéte belűl bō. Na[dály] (pióca) gyere, gyere támadd, e zagy(va) agyaz (agyaskodik) illyel. Íme ítűl [így] bōdűl, ű vél s e csecsérűl elrityálna, attűl ily [szomor]ű ked[ű]. S e merőben béna eldűl, gyóbűl (jóból) hány hanya[tlik, hány vé]delme dűl. A rossz annyi, ki búkó ...

7 – hiányos –11

... éve so[s]e ker[űl] rá a ház terebében élni, im ű élné, sze[llemi lét]e ternye határ[át] ez itt áll[n]á. Ób[égat]va űz iszony[t, ez] lázíjja, e hű kalaj esze tere[li az] iszény[en] e terep egyébe. Ahány szén-(szín-)agóra hí, (zene)bo[na ami] [ó]v. A hely terebébűl törő iszony s e tobor ékűl ösztet [urat] állni [ide. A] hely terebébűl él, nyólné ű Mithra apáttal e[.....] erény gyáva lesz, de derűje mellyel ...

18 – hiányos – 30

... széke könnyen eldűl, pad (pódium?) [ódát ij]edi, séres esze űzi, ijedi s e ok éhe űzi, [ijedi]. E pártá (Pártus állam?) is eldűl, tur övébe ily adi, (de) csere [ijedi], őse öröbeli[j]e* (örökbelijé!) dűl. Bár ű túri, kókas hegyi űzi, [bár féle]lme ízezi (ízekre bontja), erőben bű, szítatátűl teli. Kehelynyi [szíve] mely ezzel ternye, ép önerő ebben s ebben épp ű éber. E [tűrő ku]ka (néma) szeppel (szűköléssel) a szó attűl gyanyót avatá utóvűl s ebbe [belevi]nné a ravasz újjal (ismét), nyűt evé nemtő (mentő szellem) esze gyűltatá[n a s]ebe devé (dévajkodásé) emő. Kómécs űt íti, im, e ravasz [újjal] ad e töműnek ű mulatóra, azzal itt így zűzi di[adaln]ak álmát. A kar azóta ácsi (ácsorgó), telzi (tölti) a rováté[kot]. Átok e derű, sélyét ű épp óvá, ű ősei öröbeli[j]e (örökbelijé!), de györtye (gyértya) űde, eseti ok e derű. Az túrá tekéllő [e]leit uralmábűl, bűjét ű így őrzi azé(rt) kóméccs[el]. Innej ó-hazát avval óvá turi szennyén ű. S ennyit e pél[da ar]cára pűpol, de ű ne áráva ócsúja. E hibije: kűbűl [szelle]me. Ím él adó erő, de ma ki ájja? Eszéd (eszémel) de állhat a ha[d él]én-é, kilábűl ehét-e kű s e makánnal élhet-e? [Hely] árnyán a töműnek (tömegnek) ű kerűlteti (körettel ellátja) gyákábűl (nyársról) e bid[ény]t (bölényt), e mellé sűt ám a szeve[?] népe. A sőtűtűl tér elme is, eszéd de tővel (tűvel) ítél. Kómécs újjal gyere, gyere! Turok könnyétűl epedő ódát a kű konganá, kába agy rossz szénűl (színhelyűl), e hibi: itában (italában) a haza. Kómécs újjal

padra ittal (itallal) hí, aranyán az tömi, inni e hí'ja, kőmécs újjal, gyáka (gyaka/nyárs) búja (bújata). Kőmécs újjal, eseti (alkalmi) ok e derű, kertet (bekerített részt: fogságot) ű ad e öröbelijé (örökbelijért!). Háta hely, több, e hű parányon (kis területen) ez ű, s e lüki beze (bizony) éhi[ben] ilye: esze devé (dévajkodásé), zagy(valék) ágya. Azzal szennyet óv-e ruha? Ad-e esze gyújtót, állna igyóg (legott) az, ha esze gyanyólna, ha esze gyanyót avati? Az zúzi alá ungatára, ily e őš éhe: sélyére itattya, szesz urazza, hely csűri, de Karika, Tur Állami Lisszel szétül teteti. Övéibül ad emé (emezért) letétül. Kólál (csavarog) messzi, itt élni ebü[ll], ijja garál, űzi e ősi nyűt evé, gyanyót avati, seb éri, de gyanyót avval attül többel élezi, ilye s ennyi tevé. Szó ügyn a jel, többel élezi, ily e gyanyót avati, ily e szép parti.

* *öröbelije*: ez a szó háromszor is előjön *örökbelijé*, *öröke*, *öröksége* értelemben, de ebben a helytelen formában. Nehéz elhinni, hogy mindháromszor ugyanazt a betűt felejtette volna ki a vésnök, ugyanakkor az is hihetetlen, hogy a szót így ejtették volna a turok.

agyaskodik: (agy-as-kod-ik); k. m. agyaskod-tam, ~tál, ~ott. Gyakran, ismételve makacskodik, nyakaskodik, fejeskedik, saját véleménye, akarata mellett más józanabbak daczára önfejüsködik. CzF

sélye: (1), fn. tt. sélyé-t. Régi, s ma alig divatos szó. Calepinus magyarázója szerint am. „mortuorum conditorium,” azaz, sír, sírbolt. Szabó Dávidnál, sír vagy koporsó, Sándor István szerint, szent Mihály lova. Egyezik vele a Heltainál eléforduló zsélye. (2. köt. 251. l.) *Zsélyébe tevék a testet, és beszurkozák azt mindenfelől.* CzF

rityálódás: (rity-a-al-ó-od-ás) fn. tt. rityálódás-t, tb. ~ok. Gúnyolódás, csúfolódás. CzF

kalaj: (kal-aj) mn. tt. kalaj-t, tb. ~ok, harm. szr. ~a. Gyöke a tétova s a görbe utakon járást jelentő kal, képzése olyan mint a dévaj, szilaj szóké. Jelent csavargót, bolygót, kalandozót, kalézolót. Szép hangzata miatt megérdemli, hogy elavult állapotából újra divatba hozassék. CzF

iszény, ízék v. izék: (íz-ék) fn. tt. ízék-it. Takarmányhulladék, maradék, pl. széna-, szalma-, kukoriczakóróból, melyet a marha a jászolban hagy. Néhatt: *iszény. Izékkal befűteni a kemenczét. Az izéket kihordani a ganajdombra. A jó takarmányból kevés izék marad. Megeszik még az izéket is, csak legyen.* Átv. szélesb ért. emberi eledel hulladékát is jelenti, köznép nyelvén.

Gyöke a bütyköt, csomót, tört részt, tagot jelentő íz. Ettől különbözik: *törek.* CzF

szén/szín: lásd szín(hely), szín(pad), (kocsi)szín

tereb/terep: (1), (tér-ep) fn. tt. terepet. Szélesebb tér, melyet valamely test elfoglal, különösen midőn széleit szétfeszíti, honnan terepély fa, melynek ágai szétnyulnak, terepély sátor, melyet szélesre pányváznak ki. Némi módosulattal: tereb. CzF

szítat: (szí-tat) mivel. m. szítat-tam, ~tál, ~ott, par. szítass. Mondják papírról, mely itat, vagyis a tintát általereszti. CzF

ternye: (1), (ter-eny-e) fn. tt. ternyét. Diószegi-Fazekasnál növényem neve, a négyföbbszemesek seregéből és táskások rendéből; némely hímszálain belülről kis fogacska látszik; táskája vagy csorba, vagy ép végű, szirmai némely fajokban két fogú. (Alyssum). Ennek egyik faja népies néven a ternyefű; l. ezt. A ternyének legtöbb faja sátorozó, azaz szétterjedt virágfüzérű, t. i. habár a virágzat kocsányai különböző magasságból indulnak, végre mégis egyenlő magasságra érven egy síkban terülnek ki. Különösen ilyen minőségű a ternyefű is; tehát ez valószínűleg e tulajdonságtól vette nevét; s a 'ternye' magában a növénytanban nemi névvé lett, mint több más növény nevével is történt. CzF

szep: a fogak között beszívott levegőnek hangja. 1) Kedélyhang, melyen a fájdalmas vagy félelmes érzés kifakadni szokott. Származékai: szepig, szepigés, szeppen, szeppent. Hasonlók hozzá a sirásra vonatkozó zöp és zok kedélyhangok, melyekből a zöpög és zokog igék eredtek. Szélesb ért. erős indulat, vagy iparkodás következtében kitörő leh, szusz, pihegés, honnan a szepeleg, szepelkedik, továbbá szepetel, szeplet származékok. Egyezik vele gyökben a latin sibilo, és a persában sziflí-den sibulum edere, a mongol szebi-kü szelel-ni. CzF

tel: (2) a Nádor-codexben átható igeként jön elé, t. i. a mai 'tölt' értelemben. „*Es a szegek oly temerdök valának, hogy a seböket mind betelik vala és vér semmi ki nem jöhet vala.*” CzF

tekél, tökél, v. tökéll, régiesen: *tikél*: (tí-gél? azaz te-v-eg-él) áth. m. tökél-t, v. itt. 1) Menynyiben származékai tökélet, és tökéletes a latin perfectio és perfectus-nak felelnek meg, am. valamit teljesen, egészen megtesz, megcsinál, elkészít, bevégez; régies jelentés; honnan: tökéletlen, am. nincs úgy megcsinálva, megtéve, elkészítve, mint kellene. 2) Az akaró tehetségre vonatkozva, am. elhatározza magát vagy magában, hogy valamit tenni végrehajtani fog, vagy törekszik. Eltökélttem magamat, hogy, ha török szakad, ellent állok. Sok lelki küzdés, habozás, fontolgtatás után eltökélni magát. Régiesen: „*Tékéljed meg*” am. végezd be... CzF

eszédik: (esz-éd-ik v. esz-öd-ik, esz v. ész gyöktől) k. m. eszéd-tem, ~tél, ~itt. Esmél, fölesmél, eszére tér, magához jön, pl. az ájulásból. Székely szó. CzF

kila: (törökül kile, és persául kila szintén gabonamérő; meg van a lengyel nyelvben is; finnül: kielo; Heyse szerint Slavoniában is kila, Smyrnában pedig killo). fn. tt. kilát. Mérő edény, vagyis ürmérték, száraz áruk, nevezetesen gabona, gyümölcs, mész stb. számára, mely két (némely tájakon, például Nógrád megyében egy) pozsonyi mérőt foglal magában.

Mátyusföldén: szapu, vagy szabatosabban: sarlai szapu. Tisza vidékén: köböl, harmadszemélyi birtokraggal: köble, pl. a búza köble, az árpa, kukoricza köble, mely közel jár a kila v. kile szóhoz. CzF

gyaka: (gyak-a) fn. tt. gyakát. Általán, valamit leszuró és megerősítő eszköz, karó, pl. melylyel a ház szalmafedelének tetejét lecsiptetik; vagy szénaboglya, kazal, asztag tetejébe, karimájába szúrt pózna, hogy a szél el ne hordja vagy le ne csuszszék; továbbá, a szekér oldalát tartó s kiálló fa, azaz rakoncza, vagy a lőcs felnyuló vége stb. Székely tájszó. CzF Itt: nyárs

igyóg/igyók: hegyaljai és bodrogi tájszó, am. mindjárt, legott, izében, ugyanakkor, majdan. Fölcseréltetik igyold szóval is. Eredetileg együld, mint a régiek is használták. I. EGYÜLD. Ez elváltozott elsőben magas hangú igyöld-dá, melyből az I kiesvén, lön: igyód, igyóg, igyók. CzF

ungat: (un~ v. um-gat, szokottabban: ünget), önh. m. ungat-tam, ~tál, ~ott, par. ungass. A székelyeknél Kríza J. szerint: érthetetlenül nyünnyög magában a nem felel tisztán a kérdésre. CzF

garál: (gar-a-al) önh. m. garál-t. Locsog, fecseg, haszontalanságokat beszél. Egyezik a latin garrío-val. CzF

A xanthoszi sírkő felirata — c oldal

Ezen az oldalon két kézírással, két eltérő jellegű és stílusú írást találunk, közöttük pedig egy görög szöveget. Az első rész a sztélé eredeti szövegének a része, és a templomhoz tartozó zárda, leány nevelde hasznos tevékenységét ecseteli.

A második rész, egy graffiti, melyet már a sztélé sérülése, és valószínűleg a templom lerombolása után véstek az eredetileg szabadon maradt részre. Az írás minden sora csak a törés vonaláig megy, így ez a szöveg hiánytalanul leolvasható. A leolvasásnál azért történt néhány hiba. Ilyen leolvasási hibák könnyen előfordulnak, mivel az értelmes olvasat szükségessége nem ad útbaigazítást a kutatóknak, csupán a külső forma, a kövön pedig vannak kopások és sérülések, melyek megnehezítik a felismerést. A vésnök is tévedett, de az első téves bevésés elmaszatólási kísérlete után rájött, hogy a tévesen beírt jelett sokkal esztétikusabb egy utána írt :) jellel törölni, a :) tehát ☺ (mosolyogva) törli az előtte levő téves betűt.

A tartalom igazolja, hogy ez a rész graffiti: egy lázadó lázong bizakodás és kételkedés marcangolja. A xanthoszi (gyantosi?) keresztől egy balladaszerű szöveg szól hozzánk, mely nemcsak nyelvében, hanem tartalmában és kifejezőmódjában is magyar. Nem vitás: embersorsok forognak kockán, melyeket csak villanásban észlelünk, de érezzük a végzetes kényszertől didergő embert a sorok mögött, ahogy a végzet kibeszélésétől felszabadul. A szövegnek ezek a jellegzetes vonásai, bizony, a magyar ballada fő jellemzői.

Kezdjük ezt az oldalt egy jellegzetes megfejtés-részlettel Melchert tollából:

Saját gyűjteményében a xanthoszi sztéle c oldalának első három sora így néz ki:

- 1 [.....°e]ine n°[.....]°tātē: zisaprñna[je]
- 2 [widrñna]he: tideimi: se parzza: xbide: se sp-
- 3 [part]ali[j]ahe: trbbi: atānas: zxxāte: terñ: me

A hiányzó részek feltöltésével és a sorok átrendezésével, a XANTHOS STELE című dolgozatban ez a következőre változik:

- 1 Sp[part][azi? ... e] ine n [...]tātē: zisaprñna[je?][[Widrñna]he: tideimi: se=Parzza: xbide: se=Sp|[part]ali[j]ahe:
- 2 trbbi: Atānas: zxxāte: terñ:

És ime a megfejtés, vagyis a tolmácsolás:

- 1 The Spartans (?) –ed to –(?) Tissaphernes, son of Hydarnes, and the Persian(s) in Kaunos, and the (allies) of the Spartans (?),
- 2 when (?) they were fighting against Athens.

A tolmácsoláshoz fűzött magyarázatból megtudhatjuk, hogy *zxxāte* a ‘*they were fighting*’ megfelelője, a *trbbi* pedig ‘*against*’. A többi az név, azokkal tehát semmi gond. Sőt, éppen ezek a nevek adják a háttér az előbbi szavak “megfejtéséhez”. Hogy miért Spártával, Athénnel és a Perzsákkal foglalkozik egy lükiai felirat? Valószínűleg azért mert nem voltak saját gondjaik, amint ez az olvasatokból ki is derül. Vagy még sem? Olvassunk bele a szövegekbe és győződjünk meg erről saját magunk.

Inscription: 44c Xanthos

- 1 [.....e]ine n[.....]tātē: zisaprñna[je]
... CSISZA PíRoNGÓN A[JJ E]
- 2 [widrñna]he: tideimi: se parzza: xbide: se sp-
[VIDoR aNYáNA]K E’ : íT IDE ÍM Ú’ : S E PÁR CuCCA’ : aGGYa Be IDE : S E SZÉP
- 3 [part]ali[j]ahe: trbbi: atānas: zxxāte: terñ: me
[PÁRáT] A’ áLLÍ[JJA Ki E’ : TeReBéBŰ’ : A’ uTÁN A SZó/SZú : űZ GYaGYÁT E : TÉRiNGó : ME-
- 4 ñ[n]e(e)mu: axagā: maraza: me ubuhātē: kbijēti: se
NNYe[N] ÉMŌ : AGYa AGGÁ’ : MARATTYA : íM E ÓVÓ GÁTÉ/HÁTÉ : Ki BŰJÉTŰ’ : eSZE
- 5 utāna: sttati: sttala: ēti: malijahi: p{>r}ddāti
Ó’TÁN A’ : SZiTá’TATI : uSZiTóT ALÁ : ÉTI : MALYJA KI : Rá DaDÁT I-
- 6 ddewē: z{>t}xxazāi ne une: mēseweh: m̄mi: se xbide
De űDE VÉ : TeGYe íGY AZZÁ INNE’ ÖNE : eMÉS Z EVVE’ Ki : LáM Ű’ : SZEGYéBe’ ÜDE
- 7 sttati mē: sttala: ēti: qlahi(e)bijehi: se mal[i]-
SZiTóT A’ TIMMÉ : uSZiTóT ALÁ : ÉTI : Ki LAKI BŰJE HŰ’ : S E MAL[Y]-
- 8 jahi: se[(j)]ertemehi: se xñtawatehi: xbidēñ-
JA HŰ’ : eSZE [ ] ÉRTEME HŰ’ : S E GYeNGéT AVATi EHHŰ’ : GYoBB IDÉNY
- 9 hi: seddewe: sttati mē #rublijē: meiti: puwe-
HÍ : SÉDeD EVVE’ : úSZTaT ÁT ÍM ÉRÖBÖL ILYÉ : íME ITT Ű’ : BÖVE-
- 10 ti: azzalā: ddeu trbbeite mē: esbēte: xñt-
dT Ű’ : A’ CuCC ALÁ : DéDE Ó TeReBéBE ÍT EMÉ : E SeBÉT E’ : GYeNGéT
- 11 awatedi unabāñme se mē kizzaprñna: widr-
AVATi E DÍ(j)ON ABBA’ ÁLMA E SZEMÉ’ KI CuCCA PíRoNGÓN A’ : VIDoR
- 12 ñnah: sewerijamāna telēzi{j}>b}ehi: qlā[r..]

- aNYáNAK : S EVVE' RIJJA MÁN A' TELi ÉZIBE' HÍ : KaLÁ[RiS]
- 13 arñnas: kehixñta: erbbedi ñtube: ter[.]
ARaNY-NáS(fa) : éKE HÍ GYeNGéT A' : ERó Be-BE DÖNY³Ti Ó eBBE' : CSER[éLTe]
- 14 kizzaprñna: epriti: se parza: meñ[le]: t[. .]
KI CuCA PíRoNGóN A' : E'PiRÍTI : SZÉP ARCA : MENNY(e)i [öLLE'] : Ti[LaL]-
- 15 mã: axa: se ñtepi kizzaprñnã: ttli[.....]
MÁ' : AGYA : eSZE aNNYa TÉPI KI CuCCA' PíRoNGaNÁ :
- 16 [.]e[.] tideimi ehbi arusñ{:#} nene xla[.....]
[N]E[Ve'Ve] ÍT IDE ÍM Ū E HŪBŪ' A ROSSZ NYŪNE NE GYALÁ[ZZA Ki Ne]-
- 17 welē: τ[.]ãke ñtele aiti: tihe: zuñ[m.....]
VELÉ : CSá[BB]Á KÉNYTELE A' ÍTI : TŪ'KE' : CÖLő[MPRe KáRHOZ]-
- 18 taxa: sei tez[.....] axã: ñtepi: t[.....]
TATTYA : S E' ÍTE CS[ALÁD E'H]AGYÁ : aNYa TÉPI : T[.....]
- 19 ñteñme: arñnase: se[.]juze{>h}[i.....]
iNY³TELME : ÁRNYa'NÁ eSZE : S E [SZ]Ó CSEK[Le ...] (kelepce)

... csisza (csiszoló) pírongón a[jj e] [vidor anyána]k. El-ít (eljut) ide ím ū s e pár cuccal (holmival) adja be ide s e szép [párát] az (a nevelde) álli[tj]a ki e terebébül (terepéből). Az után a szó/szű (szív) ūz gyagyát: "e téringő menje[n]"; émő (éber) agya, aggály maratja, ím e óvó gáté/háté (támaszé), ki bűjétül (bűbájától), esze oltán (oltalma alatt) az szitáltati, uszítót alá éti (= íti = ejti). Malyja ki rá dadát ide ūde (frissen) vé (vesz), tegye így azzá. Őne emész evvel ki. Jellem ū, szegyébe ūde, szítót az timmé (stimmelé), uszítót alá éti (= íti = ejti). Ki laki bűje (bűbája) hű, s e Mal[y]ja hű, esze érteme hű, s e gyengét avati ehhiün (ehhez). Gyobb idény hí, séded (patakod) evvel úsztat át, ím, érőből ilyé (ilyené). Íme itt ū, bővedt ū a cucc alá, déde (őse) ó terepébe ít (jut), emé (szopja) e sebet, e gyengét avati e dí(j)on, abban álma e személy, ki cucca pírongón a vidor (vidám) anyának s evvel rijja mán (már) az teli éziben (íziben). Hí kalá[ris], arany-nás(fa) éke hí, gyengét az erő be-be dönti. Ő ebben cser[élte] ki. Cuca (kedves), pírongón az elpiríti, szép arca, menny(e)i [öllel] ti[lal]mál agya, esze, anyja tépi, ki cuccal píronganá. [N]e[velve] ít (jut) ide, ím, ū. E hűből a rossz nyűne, ne gyalá[zza, (azt) ki ne]velé. Csá[bb]á kénytele (kényszere), az íti tülkel cölő[mpre, kárhoz]tatja s ez íte (ítélete, sorsa): cs[alád elh]agyá, anyja tépi t[.....] iny³telme, árnyalná esze, s e [sz]ó csek[le ...] (kelepce)...

cucc: poggyász

cuca: (czucz-a) fn. tt. czuczá-t. 1) Népies nyelven am. kedves, szerető, mintegy csókolni való. Édes czuczám. CzF

émik: (ém-ik) kiavult ige, am. virraszt, ébren van, nem alszik. Ebből maradtak fenn a szinte kevéssé divatozó émett, émetten szók. CzF

ít: elvont törzs íte bővebb törzsben; és vagy am. ejt, vagy pedig int. Származéka íte (= ítő am. ejtő, vagy pedig intő), s ettől ítel, ítélet, ítész stb. Az ejt szónak ide vonatkozó értelme van, midőn mondják: **rostán ejteni**, azaz ,rostálni' valamit. Intő-től pedig származik ,intéz' is; a honnan ,ítél' mintegy ,intél' volna. Így enyészik el az n t előtt, az öt (= önt) szóban is. CzF

séd: (sé-d) fn. tt. séd-ít, harm. szr. ~je. Veszprém és Szala vármegyékben am. hegyi kis patak, különösen melynek csak záporosök után van vize. Valamint a csermely csergedező hangjától, úgy amaz suhógásától, sebes folyásától vette nevét; másképp: sé. Rokonok hozzá: Sió, Sajó, Zsitva folyónevek. CzF

násfa, v. násva: elavult fn. tt. násfá-t, v. násvá-t. A régieknél am. aranyból vagy ezüstből készült drágakövel rakott ékszer, melyet férfiak és nők viseltek, latinul: monile. ... CzF

nyû: (1) áth. ragozva: nyüvök, nyûsz, nyüvünk, nyûtök, nyûnek; első m.: nyüvék; másod m.: ~tt, htn. ~ni; részestülõ: nyüvõ. 1) Tövestül kitép, kiszakaszt valamit. Mondják a mai általános nyelvben különösen kenderrõl, lenrõl, s néha más növényekrõl is. A virágos kendert egy hónappal elõbb szokták nyûni, mint a magvasat. A vetemény közõl kinyûni a gazt. Régebbi iratokban eljõn egyébrõl is. „Nyûni kezdé az õ vén fején való haját.“ (Nádor-codex). 2) Viselés által valamely ruhanemût elszakgat. Elnyûni a csizmát, nadrágot. Módosítva: nyõ, tájdivatosan nyõl. Alapértelménél fogva ezen ige rokon a nyúz, nyúl, nyújt igékhez, minthogy a nyüvés, huzás-vonás, és fosztás által megy végbe, mi szerént nyû am. a vastag hangú nyú. CzF

tülok: fn. tt. tülk-õt, harm. szr. ~e. 1) Üreges szaru, milyen az ökörnemü barmoké. 2) Ily szaruból készített eszköz, pl. fuvóhangszer, milyent némely pásztorok, vadászok s mások használnak. CzF

czölömp: (czöl-öm-p) fn. tt. czölömp-õt. 1) Kuvaszabek nyakára kötött fa, máskép: czölönk. Tájéjtéssel átvetve: kölöncz, vastaghangon: koloncz. CzF

32 sbirte: mezureima sabadi: mrKKdipe: sebe: p{>r}asbã

SZÓ BÍRT E: MEZIRE ÍM A': SZABAD Ú: MiRe ViVé DÜ'BE': SEB E: íRÁS BÁ-

33 natri: slati: xusttedi: sebe xñtab[j]u sebe ñte la-

NATRÚ': S LÁTI: GYÓ SötÉTTE' DÚ': SEBE GYeNGÉT ABá'[JJ]a ÖSSZéBB E NYÚTT ELé A' -

34 Kra: trujeli: zazati: nbb:): trqqizkkepe: mede zp-

VóRA: TÁRÓ-JELÚ': űZ AZ ÁTI: NÉP: TaRKÁK űZiK eKKÉPPE': MÉDDE' CSaP

35 pli: xixbati: qetbeleimis: sike tesi: uwed {r[i]s}#

BaLÚ': íGY űGYéBe aTTÚ: KETTóBE' LE' ű Mi IS: SZÚKET ESZI: ÓVi E D-

36 erëpliz: sebe leli: pinati: ma[s]asi: tulije. [ ]#

E RÉBeLL űZi: S EBBE' LELI: BÚN ATÚ': MÁZSÁSÚ': TOLI JEL-

37 laKra: trbbdi: xeriga: mexbadiz: kudi: mrKKd{[i ...]}#

üL A' VóRA: TeReBéBe DÚ': íGYER-IGA: MEGY BADA űZi: KÓ'DÚ': MiRe ViVéD

38 kssa: trñmili#ja uweti padmruwasa kuplle [ ]#

KeSÁSSA': TuR áLLaM ILL ÍJJA ÓVi ETTÚ' aPAD M Ár ÓVÁSA KÓ' PóLYáLó E

39 sebe: xbadasi esãñmla:) ebinube kere: se {b[e...]-}#

SEBBE': áGYa BADASÚ' E' SZÁNi ÁMuLi EBBÚ' NÓ BEKÉRI E' SE

40 udi: slãmati: zrbblã: ñqrë: muri: tupleleimi [ ]-#

Ó'DI: S LÁM ATTÚ': CSűRéBe aBÁLÁ: LuK-íRÉ: MÖRÚ': uTóBB LELE ÍM ű

41 az: sebe sbirtë pzziti: lelebedi: xñtabasi [ ]-#

ÁZó: SEBBE SeB-ÍRT ÉP CiCITÚ': LELi EBBE DÚ' : GYaNYTÁBA SZű

42 pe{:#} nike: waxsi: pibi: krese: rñpali: predi: xapaxi: j {.[ ]-}#

éPPEN ű KE': VAGY SZű: BÚBÚ': KeReS-E: áRuLóBA áLL ű : PeREDÚ': űGY ABBA GYű':

iLY

43 adi: mrKKkasuwëti: sebe(ë)në{:#} laKri: xñtabaimi: slãma

ADI : MiRe ViVÁS ÖVÉTű': SEBEN ÉLó A VÉR ű : GYaNYíTi A' BAI MI: S LÁM A'

44 zrbblã:) meuwe kemijedi: waxsadi: zrqqiti: zireim

CSoRBáBa' áLL íME ÖVÉKKE', Mi IJEDI: VAGY aSZADI: ZáRKa KITű': űZóIRE ű M-

45 emedi: xbadasadi: kudi: mawate: kkleima: wijedri: ñt-

ENEDI : GyóBA De ASZADI: oKODI: Mi AVAT E': KüLóLLE' ÍM A': óV IJEDóRű': iNGóT

46 uwitëni: pduradi: sebe pasbã:) ñte ne puketi{:#} xbide-

ÓV ÍTÉ'NI: aPaDóRa ADI: SEBE íRÁSBa' aNNYi TENNe BóKET űGYéBű' DE

47 wñni: ulaxadi: zrëti: sebënari: kupriti: turaxss-

FaNYa'Na ű: ÓLLA' áGYADÚ': CSëRÉ'TÉN ű: SEBÉN ÁRÚ': KOPÁRÍTI:

TÖRi A GYÁSZ S

48 a[l]i: na#triti mlu mawate: waxsadi: wizttasppazñ:

ADI : iNA TöRi ÍTI MúLÓ MA aVATi E: VÁGYa S Á'DI: VÍ CSaTáT

A' SuPáBA CSíNY:

49 ěkebei xustite:) mrggazñ: klleimedi: sbirtē: xbad-

ÉKE eBBE ÍGY OSZTI TöMi RaGIG A CSíNY KüLÖL E' ÍME DÚ': S BeÍRT É': aGYáBa D-

50 iz: tuwi pene: padrete: xeriga: waxsa: murei: sebe zri-

ICS: TÖVÚ' PEN(Y)E: aPADóRa ETTE: iGYER IGA: VÁGYáSA': áM ÖREI: SEBE CSoRI-

51 gali{:#} neitalā:) sede keru trisu: qññātbisu: prete

GÁL INNE' ITALa S EDE KERÍTÖRÚ' SÓ: KÖNNYÉN ÁT BÚ SÓ: BÖRÉT E-

52 laxadi: zrētēni: sebebe qirzē: utakija trñmiliz:

LAGGYA DÚ': CSeRÉ'TÉN Ű: SEBÉBE KI ÖRZÉ: ŐT A'KUJA TuR áLLaMI LISZ-

53 tbiplē: trpplē: tuburiz: pduradi: xuzruwētiz:)

áT BÚ oPÁLÉ : ToRBa(!) oPÁLÉ: TOBOR ŰZi: Fő'D ÓRÁ DÚ': GYŐZő eRŐ VÉTI

54 xāzbi: tuminesi: hñtawā: kridesi: sebedi: qirzē: ziw-

GYÁZáBa Ű: TÖMÍNEZI: HúNYTA óVÁ: KöRe IDÉZI: SZEBBEDI: KÚ éRZÉ: SZÍV

55 i: dewis: asa: muwati: zrētēniz: ali: muwilade: epñ tadi

Ű: DE VISZi: A' SAh: Mi ÓVi ATTÚ': CSeRÉ'TÉN ŰZi: ÁL Ű: íM ÓVUL ADi E': E Bényét

ADI

56 sebe: pasbbā:) nepe kiwisi{>w}u utetu ñteliya: pidritē-

SEBBE: PASS BúBa' NÉPE KI VISZi FŐ' ŐT E TONKÍTó ELŰ' úJJA': PÌDÌRÍTÉ

57 ni: pirlu: murēnedi: tuburiz: upleziz: sike tesi: arpp-

NI: PIRúL Ű: íM ÓRÉN E'DÚ': TOBOR ŰZi: OPÁL E CSÍCSe: SZÚKE TESZI: ÁRaPáBa'

58 axus: ēti: trñpewēti:) kibe uwe neu: psseje: qidridi: la-

A GYÓ SZó: É'TI: íTéLő eBBE VÉT KÚBE' Ő FENE Ő: BúS SÉLYE: Ki ŰDőRe ŰDŰ': LÁ-

59 xadi: zirēple: mede (e)rēple: xradi: waxsa: truijele:# m(e) ē

GYAD Ű: CSIRÉPeL E: MÉD ERÉBe' eLE: üGYéRe AD Ű: VAGY aSSZA: TúRÓ ÚJ ELEMÉ

60 mi: maw{>r}ili: klleimedi: alKānalax:) kize:) kle: p[ē]niu: tub-

vagy ha :) k = : * azaz :) k = : q akkor: /alKānalax: qize: qle:/

MI: MARI öLI: KüLÖLE ÍME DÚ': ALVÁN A LAKó ŰZi Ki eLE: /vagy: ALVÁN A LÁGY Kú :

ŰZi E' Kú eLE/ B[É]NU' Ó: TÖBB

61 edi lebi: kudi: p{>r}ubrati: p{>r}ere: medije tike: xuzrñtas-

E'DÚ' LEBBŰ': KÖD Ű: RÓ BaRÁTÚ : íR ERRE : MÉD ILYET ÍKKE': GYŐZőRe eNNYi iTTAS

62 isi: xrbblatā: trqqñtasi: tali: ermedeleli: tulijeli

ISZI: üGYéRe Báb áLLATTÁ: TaRKÁK uNGaTÁSI: uTALI: ÉReM ÉDE LELI: TOLÚ' éJEL Ű

63 wixsabalaba: metñme xbade: lēñpe: tunewñni: sebe (e)rē-

VIGYe SÁBA-LÁBA: METi eLME-áGYáBa' DE: eLÉ éLőBE': TÖNNE VáNYa'NI: SEBE RÉ-

64 pli: sab{>d}ka: qetbeleima: trqqiz: tbisu: serije kabu-

BeLLI: SZABaDoKKA': üKET BELE íM A': TuR Kú KŰeZ: TöBB ŰZŐ: SÉRI ILY E KABa Ő-

65 rā: sebe masa:

RÁ: SEBBE MÁSZ A':

Szó bírt e mezire (az oszlop mezejére). Ím, a szabad, ű mire vivé dühben: seb e írás bánatrúl, s láti: gyó (jó) sötéttel dül (rosszba fordul). Sebe gyengét abállja összēbb e nyūt elé alvóra (szemfel)táró-jelül (tur jelül! - szójáték). Űz az áti (tengeren áti: görög) nép. Tarkák (kétszínűek, de szójáték is: trákok!) űzik ekkēppen, méddel csap balul, így ügyēbe attul kettőben lel ű mi is szűket (szíveket) eszi. Óvi e, de rébell

űzi s ebben leli bűn, attól mázsásul, toli jelül alvóra, terebébe dűl iger-iga. Megy, bada űzi, koldul. Mire vivéd kesással (lázadóval)? Tur állam ill, írja óvi ettől, (de) apad már óvása.

Kell pólyáló e sebbel, ágya badasul (férgesedik) el. Száni, ámuli, ebből nő bekéri, ez se oldi s lám attúl csűrrebe abálá (apolá = csokolá) luk-ír, mőrül (miről) utóbb lele, im ű, ázó sebbe seb-írt, ép cicitül leli, ebbe dűl: gyanytába szű. Éppen ű kell vagy szű búból keres-e árulóban? Áll ű peredül, ügy abba gyül, ily adi. Mire vívás övétől, sebén élő a vér. Ű gyanyíti a baj mi, s lám, a csorbában áll ime övékkel, mi ijedi (ijeszti) vagy aszadi (aszaszi/aszali): zárka, kitül űzőire ű menedi (meneszti) gyóba, de aszadi, okodi (okoli), mi avat e külöllel (kívuil állással). Ím, az óv ijedőrül (ijedségtől) ingót, óv ítélni apadóra, adi sebe. Írásban annyi tenne bőket ügyébül, de fanyalna ű óllal ágyadúl cseréltén. Ű sebén árul, kopáriti (taroli), töri a gyász s adi ina, töri, íti múló ma, avati e vágya s áldi. Vív csatát a supában (fészterben), csíny éke, ebben így oszt, tömi ragig/rogyig, (míg) csíny külöl el, ime, döl.

S beírt él agyába, dícs (dicsőség) tövuil (tövesedik), penye apadóra ette gyér iga vágyással. Ám őrei sebe csurigál, innej itala s ede (étele), kerítőről só, könnyén át bő só. Bórét elaggya dűl cseréltén ű (megváltozva) sebébe. Ki őrzé őt, alkuja. Tur Állami Liszát bő opalé, torba opalé tobor (tábor) űzi, föld (ország) órá döl (bukik), győző erő véti. Gyászában ő tömínezi (tömjénezi), húnnya (elhunnya) óvá, köre idézi, szebbedi (szépíti). Kű érzé, szív (bátor) ő, de viszi a sah. Mi óvi attól? Cseréltén űzi, ál ű, im, óvul adi el, e bényét adi, sebbe pass. Búban népe, ki viszi föl őt e tonkító elül, újjal (újra) pederíté (szövetsebbe fonja; federatio!). Ni!, pirul ű, im őren eldül, tobor űzi, opál, e csecse szűke teszi. Árapában (ingadozó/bizonytalan állapotban) a gyó szó élti, ítéző ebbe vét, kűben ő fene, ő bús sélye, ki üdöre üdül. Lágjad ő, csirépel e méd erében. Ele (előde) ügyére ad ű vagy assza túró új elemé, mi mari, öli külöle ime dűl alván a lakó, űzi ele /vagy: alván a lágjad kű, űzi e kű ele/.

B[é]nül ó, több eldül, lebbül (lebben) köd, ű ró barátul, ír erre méd ilyet ékkel. Győzőre ennyi ittas iszi ügyére báb állattá (önmagát), tarkák (kétszínűek)/trákok ungatási utali, érem éde leli, tolul éjjel ű, vigye sába-lába, meti elme agyában, de elé élőben tönne ványadni. Sebe rébelli (rebbenti, rebelli) szabadokkal, űket bele im a tur kű kűezi (kövezi). Több űző séri, ily e kaba (súlyom-féle) órá, sebbe mász az.

seb: lelki seb, fájdalom.

abáll/abárol: A fővő húslé habzó, tisztátalan fölét kalánnal leszedi. CzF

abál: Erdélyi tájszó, s am. kéjeng, lággy gyöngéd érzelemben mereng. Egynek látszik a régies apol igével.

1. apol: A régieknél általán, sőt a székelyeknél még ma is am. csokol. CzF

csiperész: (csip-er-ész) áth. m. csiperész-tem, ~tél, ~itt, par. ~sz. Apródonként csipked, harapdál, legelész.

Csiperésznek a kopár mezőn legelő juhok. Máskép: Csipellériz, csikerész. CzF

tereb: elavult fn. mely a terebély, terebélyes származékokban és Terebes, Terebesd, Terebő helynevekben él; másképen: terep. Gyöke: tér, röviden: ter, melynek nagyobb mennyiségét, szélesebb állapotát

látszik jelenteni. I. terep. CzF

iger: igyekezet, ügy, közügy

kesa: (éles ě-vel) elavult igenév és fn., melyből kesás, kesálgodik, kesaság, szinte elavult szók eredtek.

Valamennyi a Müncheneri codexben is eléfordul, s kesa am. lázadás, háborgás, kesás am. lázadó, polgárilag háborgó, kesaság am. lázadó, háborgó állapot, zendülés, háborúság. CzF

bada: fn. tt. badát. Nádasokban tartózkodni szokott bogárfaj. CzF

avat: (av-at); áth. m. avat-tam, ~tál, ~ott, par. avass. Az av azaz ó gyököt véve alapul, általán am. valamit oly állapotba helyez, mely azt ujdón- vagy ujoncságától megfosztja, s mintegy hasonnemű ó tárgyakhoz hasonlóvá teszi. V. ö. avatatlán. Innen 1) am. valami új szövetet bizonyos készület által friseségétől, ujdonságától megfoszt, s azt a kellő célra alkalmassá, s a többi már viselésben levőkhöz mintegy hasonlóvá teszi. Beavatni a posztót, am. beereszteni. 2) Valakit bizonyos hivatali körbe, vagy társulatba vezet, s annak ismeretes, rendes tagjává tesz. Az ujonnan kinevezett tisztviselőket beavatni. A

- gyermekágyas asszonyt egyházba avatni.* 3) Valakit bizonyos rejtélyes dolgok, ismeretek titkaiba bevezet. *Titokba, tudományokba avatni valakit.* 4) Visszaható névmással: önmagától bizonyos dolgokba, ügyekbe keveredik, bocsátkozik, s úgy teszen, mintha azokhoz már régtől köze vagy joga volna. *Mások ügyeibe avatni magát.* CzF
- ill:* (2), (il-ol v. ir-ol, ir-l) elvont törzsök, melyből illan, illant, illog stb. származtak, s jelent folytonos vagy gyors, könnyü mozgást, sietést, szökést. Egyszerű gyöke il rokon azon ir gyökkel, melynek származékai: iram, iramlik, ironga, iront; minélfogva így is elemezhető: ir-l v. ir-ol. CzF
- külöl:* (kül-öl v. kül-ül); a régi magyar Passióban am. kívül, a székelyeknél: küjjel. „*Péter kedeg állván külöl az ajtóra.*” (Toldy F. kiadása 50. l.) CzF
- ágyal:* (ágy-al); áth. m. ágyal-t, htn. ~ni. Ágyneműeket fekhelyül elkészít, kellőleg elhelyez, ágyat vet. Átv. ért. a gabonakévéket nyomtatás alá kitergeti, máskép: ágyaz. CzF
- csima:* (csim-a) fn. tt. csimát. Némely növények husos szára, törzsöke, torzsája, dereka, melyből a növény boga, feje, kalapja kinő. *Káposzta, saláta, viola csimája. Némely csimák földalattiak, mások földfelettiak.* CzF
- penye:* (peny-e) mn. tt. penyé-t. Tespedező, mintegy penyehedt, henye, renyhe. Penye ember. Heves megyei tájszó. CzF
- torba/turba:* fn. tt. turbát. Börtarisznya, bőrláda, börönd, melyet az utazók, gyalog vándorlók használnak. Ellopták a turbát, de nálam a kulcsa (km.), oly embernek önvigasztalása, ki valaminek lényegét, tartalmát elvesztette, s azon örül, hogy a héja, takarója megmaradt. – Szabó Dávid szerint am. tüsző. Egyezik a ‚turba’ szóval a török-persa torba, máskép: tobra (Sack, Futtersack, Ranzen). CzF
- tömjén:* fn. tt. tömjén-t, tb. ~ik, harm. szr. ~e. 1) Bizonyos boróka (juniperus thurifera) gyantája, mely égetve kellemes illatot ad. Ezen füstölőt szokták használni a római és görög egyházi szertartásoknál. Tömjént égetni. Ilyennel, vagy hasonlóval kedveskedtek hajdan a keleti népek ajándéknak. „*És megnyitván kincsoket, ajándékokat adának neki (Jézusnak), aranyat, tömjént, és mirrhát.*” Máté. 2. 11. *Ha tömjén nem telik, liszttel is áldozunk.* (Km.). 2) Átv. a külső tiszteletnek, vagy hizelgésnek jelvénye; V. ö. TÖMJÉNEZ.
Valószínűleg a hellen-latin thimiamia után magyarított szó, mely füstölőszert jelent, közelebb a görög Jumiaw igétől, mely am. füstölök, ez ismét a görög Juma névszótól, mely am. füstölőszer; áldozat; végre ez a Juw igétől, mely am. áldozatot égetek, áldozom. Az ettől különböző német Thymian növényneve Adelung szerint a thymus v. thymum szóból eredett, mely magyarul Párizpápainál: balzsamfű, Diószegi-Fazekasnál: démutka. CzF
- pas:* Jelenti a tenyérbe csapott tenyérnek vagy más lapos eszköznek hangját, továbbá magát a tenyérbe csapást. A gyermeknyelvben divatos szó. Past adni, past vetni. A férfi gyermekek barátkozó és tisztelgő jele, valamint a leánykáknál a csókvetés. Szélesb ért. a testnek akármely részére ejtett tenyércsapás, ütés, honnan, paskol, megpaskol, am. tenyerével üt, megver. CzF
- tonkít:* (tom-k-ít) áth. m. tonkít-ott, par. ~s, htn. ~ni v. ~ani. Tonkává tesz valamit, midőn hegyét csúcsát, végét elmetszi, vagy eltöri; némi eltéréssel máskép: csonkít. CzF
- pìdirít, pederit:* (pìdir-ít) áth. m. pìdirít-itt, par. ~s, htn. ~ni v. ~eni. Ujjai között forgatva, pergévé, kacskaringóssá, vagy fonalmüvé alakít. *Bajuszát pederit, kipederíti, meg-, földederíti.* CzF. Átvitt értelemben: összefonódik, szövetkezik, federációt alkot!
- sélye:* (1), fn. tt. sélyé-t. Régi, s ma alig divatos szó. Calepinus magyarázója szerint am. „mortuorum conditorium,” azaz, sír, sirbolt. Szabó Dávidnál, sír vagy koporsó, Sándor István szerint, szent Mihály lova. Egyezik vele a Heltainál eléforduló zsélye. (2. köt. 251. l.) *Zsélyébe tevék a testet, és beszurkozák azt mindenfelől.* Továbbá hasonló hozzá a zelle v. zsölleszék, mely karokkal ellátva, s nagyobb terjedelménél fogva félig fekvésre is alkalmas. Egy értelmű s eredetű a latin sella szóval. Innen kiindulva legvalószínűbbnek tarthatjuk, hogy sélye eredetileg karos gyászpadot, vagy

- zselleszékhez hasonló alkotványt jelentett, hová a halottat fektették, vagy ültették, innen továbbá jelentette a gyászpadhoz, vagy székhez hasonló szent Mihály lovát, melyen a holt testet sírba viszik; végre névszócseré által átvitetett a koporsóra és sírgödőre is, melyekbe a halottat fektetik. CzF
- fene*: (1), (fen-e) mn. tt. fenét, tb. fenék. Átv. ért. am. fen-ő, ami fegyvert, körmöt, fogat fen mások ellen, azaz vad, vérengző, pusztító, kegyetlen, fenekedő. Fene vad, fene állat, fene bogár, fene ember, fene természet, fene rûh, fene rák.
Rokonságok, a következő szót is ide értve, a török fena (rosz), hellen φονη, φονος (ölés, gyilkosság) stb. CzF
- üdüll*: A Tájiszótár szerint Kemenesalján am. hízik, szépül; és Pápa vidékén am. növekedik; másképp általános népnyelven: javul. CzF
- árap*: (ár-ap) ösz. fn. árap-ot. Az árad igének ár, és apad igének ap gyökeiből alkotott szó, jelenti a nyílt tengernek rendszerént váltakozó emelkedését és süllyedését. (Fluxus et refluxus. Fluth und Ebbe). Némelyek szerint: árapály. CzF
- ungat*: (szokottabban: ünget), a székelyeknél Kríza J. szerint: érthetetlenül nyünynyög magában, nem felel tisztán a kérdésre. CzF
- éd*: (rokon íz, ez ismét szí gyökkel, a rokonságokat más nyelvekből l. alább) fn. tt. éd-ít. Elhanyagolt állapotából ismét életre kapott szó, melyből édes, édeleg, édesség stb. származnak. Jelenti azon kellemes érzést, melylyel némely testek az ízlelő érzéket csiklandozzák s gyönyörködtetik, nemkülönben azon anyagot vagy részecskéket, melyek által ily érzés gerjesztetik. *Édet érezni, ízlelni. Gyümölcsnek, méznek, czukornak éde.* Átv. ért. igen kellemesen ható gyönyör, akár érzékileg, akár szellemileg véve. *Csók éde, beszéd éde. Éddel függeni a kedves minden szaván. Édem, am. édesem, kedvesem. ...* CzF
- sába/zsába*: fn. tt. zsábát. A test valamely részét különösen az idegeket meglepő zsibbadásos nyavalya, péld. farzsába, az ember vagy ló farának zsibbadása. Gyökre nézve hasonló a zsibbad, zsibborog igékhez. CzF
- rebben*: (reb-b-en) önh. m. rebben-t. 1) Ijedtében megriad, megrezzen. 2) Öröm miatt szive mintegy remegni kezd, vagy fölpezsdül. 3) Balaton vidékén mondják a méhében foganó nőről, midőn a magzat először megmozdúl benne. 4) A madár szárnyaira kelve repül, reppen. *Bokrok közül egy csapat fogoly rebbent fel. A vadász elől elrebbennek az ovatos madarak.* CzF. A rebellióban egyszerre rebben/robban a tömeg, általában a mégrosszabbtól ijedtében.
- sérű/sérv*: (sér-v) fn. tt. sérv-et, harm. szr. ~e. Széles ért. mindenféle seb anyagi, erkölcsi, és szellemi jelentéseivel, s körülbelül egy a sér főnévvel, azon különbséget kivéve, miszerint a sérv a sér igének részesülőjéből módosított alak, tehát sérő t. i. baj, állapot. Ily viszonyban állanak egymáshoz a seny és senye, ned és nedv, eny és eny stb. CzF
- kaba*: (1), (kab-a) fn. tt. kabát. Ragadozó madárfaj a sólymok nemzetségéből. *Elfajzott, mint kaba, sólyom nemzetétől.* (Gyöngyösi). Párizspapai szerint latinul: subbutco. Megvan a cseh nyelvben is: *koba.* CzF

A Xanthoszi Sírkő Felirata — d oldal

Augustus Schoenborn eredeti rajzát láthatjuk a képen, de az átírást a Titus Didactica³ honlapjáról töltöttem le, ahol a képről hiányzó szöveg nagy részét pótolták, valószínűleg T. Kalinka, J. Friedrich, G. Neumann, H. Metzger és mások munkáira támaszkodva. Sajnos, ezekhez nem tudok hozzájutni, de megnyugtató, hogy az átírat pótol, piros □ szögletes zárójelben lévő szövegrészei tökéletesen illenek a képen látható szöveg környezetébe.

Így ezt az oldalt sikerült teljes egészében megfejteni vagyis elolvasni.

Itt érdemes megjegyezni, hogy H. Craig Melchert, a lüki nyelv legkiemelkedőbb kutatója és szakértője, Lykian Corpus című, 2001-es szöveggyűjteményéből kihagyta ezt az oldalt és a c oldal alsó részét is, vagyis a két legteljesebb és legterjedelmesebb lüki szöveget és ezt a mulasztást azóta sem pótolta.

A tévesen bevésett jelett egy utána írt :) jel törli, a :) tehát mai SMS nyelven így ☺ (mosolyogva) törli az előtte levő téves betűt. Az átírási hibáknál a törlést a # jellel végeztem, míg az általam végzett átjavításokat zöld {} kapcsos zárójelbe zártam. Ezek az átírási hibák rendszerűek, pl: az r-t kilencszer p-nek írták át a kutatók, az s-t háromszor j-nek, de a többi átírási hibában is a hasonló alakú betűk keverednek.

Az olvasatban pirossal írt részek a köoszlopról levett vagy elmosódott betűk ésszerű bepotlásai. A tisztázott szöveg sötétsárga () kerek zárójeles részei csupán magyarázatok, nincsenek benne az eredeti szövegben.

³ <http://titus.uni-frankfurt.de/didact/idg/anat/lykbeisp.htm>

Inscription: 44d

- 1 [...]hedm̄qrē: etrqqi tuwijē [di: qrbli:]
[KÉT]KEDő LüKi eRE' : E TuR Ki KÚT ÓV ILY É[D Ű : Ki RaB BeLŰ' :]
- 2 .ireimedi: sebedēnē: slāt[u: xbadiz: qrb-]
ÍR-E Ű MÉDŰ' : S EBBE' üDÉN-É : S LÁT[Ó : GYōBB A DICSő Kú-RaB:
- 3 [b]ledi: alike mlē mireke ml[ē tm̄qrisfite:]
[Bé]LLEDI: A LŪKi EMeLÉ MIRE KiEmeL[É őT eLeKRŰ' SZeNNYét E'-:]
- 4 wisidi: pruwa }>j} albrānake: m[lati: trqqñt-]
VISZi IDő Ű : PöRő'Ve AJÁL BoRÁNAK E' : M[úLATI : TuRoK KöNNYiT]
- 5 asa qre tupe: tulijelije p[utu trlluba]
A SZó A KŪRE TOPa E' : TOLI JEL ŰJJE' B[ÖTÓT RóLa áLLÓBA']
- 6 zrppedunike qezm̄mi: wer [[ik]lebēke: xñt-]
CSoRBa BEDő'NI KE' KÉZ Le MI : VER[I KeLL E BÉKE : GYaNyóT]
- 7 abā: uweti: sukrē:) albmubē {:#} [ti: zawa: qttid-]
ABÁ' : ÖVÉTŰ' : SZÓ KáRALLóBa' íM ÖBÉ[TŰ' : CSA'VA : KuTaT ID-]
- 8 eziti: qñnātba: xuzrñta xe [rigasa: tu.a-
ÉZÍTI : KíNNYáN ÁTiBA : GyőZő eRéNYét AGY E'[RIGGASSA : TOLi A-
- 9 dr] ala: palarama: sapalite [pñ kizppli
DóRa] ALÁ : BAál ÁRA IMA : S ABBA' áLL ITT E [BaNYa KI CSuPa BaLI-
- 10 ug] uwāmā: tewete armpā:) atli [tñne: qā.ã: }>t}
OG] Ó VÁM Á' : úT-E'VÉTTE' ÁRu-LoPPA' uTuLI [TuNYáN E : KÁBÁT
- 11 pri[j] edulise: trm̄mile: kupr [[l]lese {:#} mepe
PÁR IJ]EDő LISSZE' : TuR áLLaM ILL E' : KOPÁR [LESZ EME PE-
- 12 ne tu] bidí: urtu: mrssxā: trqq [[i]z: esetesi
NETÓ]BŰ' DŰ' : ORTÓ : MaRó Sós áGYÁ : TuR KáKa [ŰZi : E SZÉTESő Í-
- 13 [k]e er[b] besike: lusasi esēnē[[m}>K]la:) mep}>r}e: stt-
KE ERe Bi]BE SZÍKE : eLőSASŰ' ESZÉN É[VeL MER' E : SötÉT
- 14 .ni: tr] qqiz: sebuwedriz: mlat. [masaiz:
HoNI : TuR] KáKa ŰZi : S E Bő VEDeR ŰZi : MuLAT Ű [MÁSA ŰZi:
- 15 .emēk] e neu {:#} zini: lelebedi ple[jerese:
EMÉKEN E' ÓCSŰ'NI : LÉLE BEDŰ' PeLE [JERe ESZE' :
- 16 ..-pe ek]ānē: kuprimi: pzziti ur[[a]sli:)
KeLePE' E K]ANÉ : KOPÁR íM Ű : PiCi CSITI ŐR[Á SZÁLL
- 17 [m]e[pd]ur] ade: eriklebe: trqqñti p[... [i-
íM E BuDORR]A' DE : ÉRIK LEBE : TuRoK KöNNYiTŰ' P[áRa KiNeK Sí
- 18 .i qi[d]r] as dditu n̄tada xñnije [...
RI KÚDúR]ÁS DÉDIT Ű ÖNKé'T ADi A GyóNYón ILY E' [AJTó
- 19 ..ub[e] weri: xeriga[z]:ē: zuse: ddxu [[g...]
GöRÖBE] VERI : aGY-ERő IGAZÉ : CSőSZE : Déd Gyó [GáTLó S
- 20 [...] iseketu: ewēne zusi: zbali t [.....
iGeNLó] Ű S E KETTő : E'VÉN E CSőSZ Ű : CiBÁLI Te[HeTeTL-
- 21 ..l]ē] tbusu tustti: armpaimedi: q[ã [....
NT LÉ]TéBe Ű SZóT OSZó'TaTI : ÁRuLóBA' Ű MEDDŰ' : KÁ[RaLL BúT
- 22 .] utlade: n̄te: terēi: kitewē #}>m̄}tunewñn [... (lásd a rajzot)
K]ÖTéL AD-E : eNNYiT E : TERÉ Ű : KITEVÉ LátÓN E VÉNYeN [Köté-

- 23 l]e(j)epñ tere kere: sxxaija kuti: pssa [t.]
 LLJE' E BÉNYE TERE KÉR-E : SZITTYa/SZÍTTYa/SZIGGYa aGYA IJJA KÖTI : ePÉS SA[TÓ]
- 24 zajala: metene mrssxati: urtuwãz{>ñ}: mar[ãz{>s}] (lásd a rajzot)
 ZAJJAL A' : METE'NÉ MáR aSZÁS aGYÁTÚ' : ORTOVÁNY : MAR[ÁS]
- 25 trñmilebete keru: trei{>w}: xali pise: xup..
 TuR áLLaM ÜLLÉBE TEKERI : TeREFa : GYALÚ BIZ' E : GYÓ P[ÁR]
- 26 qrbli: meije(a)lbãma: pssesi: slama: ker[i]
 Ki RaB BeLÚ' : IME ILY E eLéBB ÁM A' : ePÉS SZESZÚ' : SZóL AMA : KER[Ú']
- 27 lëprijasxxa: muni: trbbdi: tasñtuwadi:
 LÉPRE ÍJJA' SZITTYa/SZÍTTYa/SZIGGYa aGYA : MONNÚ' : TóRBe BeDÚ' : TÁSS aNNYiT
 ÓVADI :
- 28 mëm[r]ezñ: trppali: metu neu prijelijed[i]
 MÉ' MeR EZ eNNYi : TóRPe PALLI : ME'TÓN E Ó BÚRI JEL IJED[I]
- 29 kibe meredi:) nikmñqrimiz ñtuwitëni: up{>r}-
 KÚBE MEREDNe Ú Ki LüKiRÚ' MÚ' CSÚNYÁT ÓVa ÍTÉ'NI : ÖR-
- 30 lesiz: waxssadi: kibe meredi:) nik mñqri-
 LES ÚZi : VAGY SaSSADI : KÚBE MEREDNe Ú Ki LüKiRÚ'
- 31 miz ñtuwitëni: up{>r}lesiz: waxssadi: tub-
 MÚ' CSÚNYÁT ÓVa ÍTÉ'NI : ÖRLES ÚZi : VAGY SaSSADI : TOB-
- 32 uriz êkedepp{>r}ñ: predi: zazati: zriqali:
 OR ÚZó ÉKE DEReNG : PeRE DÚ' : óCCSA' óCSATI : CSÚRI KALLI :
- 33 nike dezi: mutala: apñ tadi: tetbeti:
 NÍKi EDEZI (edzi) : íM ÓT ALÁ : APáNYiT AD Ú : TETúBE' TÚ :
- 34 laKra:) memuni: trbbdi: tuwi: uwadra: met-
 LAVóR ME' MÓ'N Ú : TóRBe BeDÚ' : óT ÓVI : ÓVi ADóRA : ME'T-
- 35 u pene tesëni: qñza: prijelija: medetu
 Ó PENETE eSSÉN Ú : KöNNYeZ A' : BÚRI JEL ÍJJA : MÉDET Ó'-
- 36 xezmñ: xbadasa: alasi dadupe: sebe p{>r}asb-
 TTYa EZZeL : GyóBa ADASSA : ALÁ S ÍDDA' iDÓBE' : S EBBE' iRÁSBA'
- 37 [.]asi: esëñëmla:) plejerë: pijeti: ilëne:
 [J]ÁSZÚ' : E SZENNÉ' eMeLi BeLE iLY ERÉ' : BÚJÉTÚ' : ILL ÉNE :
- 38 [..]qezmñmi: mekedije: qelideli: albãpe{>rd}
 ÚZi]K E' úZeLMI : íME KEDÚJE : éKELI DELI : ALaBÁRD
- 39 [..]kupttle: muxssa: pijelumlez: ñte mle-
 EL]KOPoTT TóLE : MÖGY SZuSSZA' : BÚ JEL ÖMóL EZ : NYiT EMEL E
- 40 [...]si: mire: lidebe: lbijëi: trelewñne:)
 [PYRRHu]SZI : MÚRE : éL IDEBE' : eLóBBIJÉ Ú : TúR ELEVe ENNYi Na-
- 41 [....]xñtabure: kñtre: eluwip{>r}e busawwñn-
 [GY BÚNRe] GyóNYTÁBa' ÓRE : KöNNYiTóRE : ELÓVe ÍR E BóSZ A VeVéNYeN
- 42 [....]la: tralije: wijedribe: albaxã{:#} mñqri-
 [KeRGü]L A : TuR ÁLLÍJa E : VÍJJa E DiRIBBE' : ALáBA' GyÁLK Re-
- 43 [....]eime: mulëni p{>r}e: zppli: ëtrebe asx-
 [DVÉB]E IME : öMÓLÉN ÍRE : CSöPP áPoLI : ÉTeR EBBE' A SZoTYo-
- 44 [....]i: a[t]rala mu[w]a:) xzzãtãpe: trqqi[z]:
 [S ÉTeR]I : A [T]uR ÁLLAM Ó [V]áGYa CuCÁ' TÁPÉ' : TuR KáKa Ú[Zi] :
- 45 [t]rñm] mile: zñpde ese ti xerigazñ: epeqzz.

- [T]uR áLL]aMi ILE : üZi LePi DE ESZÉT IGYER IGÁZi NYü : EPEKü ZúZi
 46 trppalau: ripssedi: prlleli: kedipe ñt [(e)[ẽ]-
 TöRPe PALLi A' Ó RIPő SZeSZE DÚ' : PöRöLő LELI : KEDÚBe ENNYi T[E-
 47 nē: eprike: ziti: kalu:) .[e]sātñniu: qñtbē[.]
 NNÉ: E PiRIKE: CSITTÚ' : KALéZó' [E] SÁTáNYNÜO (-nál): KöNNYÚT BÉ[K]-
 48 uwaxa: mlati: wzza: ijesi: mewelpumi: mrK[K]-
 ÓVA' aGGYA : MuLAT Ú' : Váz-ZA' : IJESZI : íM EVVE' LoPÓ MI : MáR Vá
 49 di pttlike: xusttike: qidrala:ke pen[e]
 D Ú épITTeTi LÜKKE' : íGY OSZTaT ÍKE' : KI DuRÁL A' : KÉPPEN [Le-]
 50 ziu: sukredi: kibe: p{>r}asbu:) urttu: qelid[e]-
 ZÚ' Ó : SOKáRa E'DÚ' : KÚBE : íRÁS BOR-iTaTÓ : éKELI D[E]-
 51 li: kibe: mei: perepñ(:#) nestte: mlati: xba[da]-
 LI : KÚBE ÍME Ú : PERE' BÉNYÉN E SötÉTTE' : MúLATI : GyóBB A[DÁ]-
 52 siz tuwemedi: lijenuwez: muwaxã: ppe...-
 S ÚZi TOVa E MÉD Ú : öLI iLYEN ÖVEZi : íM ÓVA iGYÁ' : PiPE eLLeN-
 53 zi: kibe: pruxssi: rbbinezis:) mexeri[ga]-
 ZI : KÚBE : BiRÓ GyáSZoSÚ' : RaB BÚNNE' úZI MEGYE öRe I[GA]-
 54 zñ: ñqrē: sebe: pigasa: sebuwedri: ural[.]
 Z aNNYi : LüKi RÉ : SEBE : PIKÁSSA' : SZEbb ÓVi E DeRÚ' : ÓRiÁS L[ÁTi]
 55 mene uwe lâte: ripsse ěmu: meuwe: äzi#sse
 MENNE ÖVELe ÁT E : RÍPi SZeSSZE' ÉMÖ : iME ÓV E : ÁCSI SZeSSZE'
 56 xuzruwãta: eiñ: waxssa:) atlasi: neburēni:
 GyÓZ ROVÁTA : E ILLó : VÁGY SaSSÁT LASSÚ : NE BÖRÉNI :
 57 trñmilij{>s}ēti: ripssē: trñpewēti: sebeite:
 TuR áLLaMI LISZÉTÚ' : RÍPeSSe SZÉT LeP/LaP E'VÉTÚ' : SEBEIT E :
 58 sēkēne: māmre kebure: medutu: lusalija:
 SZÉK ÉNE : MÁMoR EKE-BOR E' : MÉD Ó'TÓ' : oLLÓ SZÁLLÍJA :
 59 zēna nuniti: xruwasaz:) meqliju: xupeliju:
 íZÉN A NÖNITT Ú : GyóRa ÓVÁSSA' íME KüLÚ' JÓ : GyÓ BELÚ' JÓ :
 60 sebe lijeiz: dde{>j}lupeliz: ni uwe: lugātu: sñ- (az e kalpja levakarva!)
 SEB ELÚ' iLY ELÚZ : De iDILLÓ BELeÚZ : iNNI ÓV E : LÓ GÁTÓ' : SZeLLe-
 61 mēte: kkleime qñtili uwe: plluwi: mluxxāt-
 MÉT E : KüLölLE' IME KöNNYiTÚL Ú ÓVi E : BaáLLaL ÓVI : MúLÓGGYa aGYÁT-
 62 i: tunewñni:) mewēñē: trñmilij{>s}a: kñma{>p}sadi
 Ú' : TÖNNE VéNY NeME VÉNÉ : TuR áLLaMI LISZA : KoLoMPoSA aDI
 63 sladipe: qelelij{>s}a: uni: tēpe: urtuz: marāz
 SZaLADI BE : KEL E LISZA : Ö'NI : TÉP E' : ORoTOZ : MAR ÁZ-
 64 trbbēni ti ne kñmēti: p{>r}unã{>x}madedi: asññm-
 oTT RaB BÉNÚ' TÚN E' KeLLeMÉTÚ' : RONGY íMÁDó E'DÚ' : A' SZÁNÁ Má-
 65 la:) xumalade nēnijeti: masxxñtije: qzze
 Ló GyOM ALÁ DE NÉNIJÉTÚ' : MÁs üGY GyüLTIJÉ' : KÖZ eZZE'
 66 mirēñne: xinasike: sesi: ñqri kebura sebē-
 MI eRÉNYeN E' : GyÜN A'SZIK E' : SZESZI : LüKiRÚ' Ki E BORRA' SEBÉ-
 67 nesi ke tedesike: xugas{>z}i: xñtawaza:) mire k-
 N ESIK E' TiEDÉ eSIK E : GyÓ iGAZI : GyóNYóT AVVA' űZ MIRE K-
 68 edije qñtra: ilēnedije: trñqrisñte: masxxñ

EDÚJE KiNYú'T/KiNYiT RÁ : ILL ÉNE IDÚJE : TeLeKRÚ' SZeNNYÉT E : MÁs üGY GyúLi

69 xupdidu: qiqłēniredi: trei xali: kitsse-

GYOPaD IDÓ : KI KeLÉN ÍR E'DÚ' : TúR-E Ú GYALÚ' : KIT SZESSZE' Le-

70 .m̃]: trisu: warasijez: xidrasadi:) neizke tuwiz

ToL : iTT uRUSÓ' : VÁRÁS/VARÁZS ILY EZ : eGY IDóRe A SZÁD NE ÚZÖKET Ö'Ve ÚZZ

71 ~~ñ#~~ t[r]m̃mile: sukri: xñtabatu: t[e]tu[r]e: trqqñti

TuR áLLaM ILL E : SOKRa Ú : GYaNYÓT ABBA' TÖTET ÖRRE : TuR Kú KöNNYiTI

[Két]kedő lüki erély, e tur ki kűt óv ily é[d. Ű, ki rab belül,] ír-e ű médül s ebben üdén-é? S lát[ó: gyobb a dicső kű-rab, bé]lledi (tartalommal tölti) a lüki, emelé. Mire kiemel[é őt elekrül (elődökről), szennyét el]viszi idő. Ű pörölve ajál borának, ez m[úlati turok könnyit]. A szó a kűre topa, eltoli; jel űjje (üljön rajta, ma álljon-t mondanánk). B[ötőt (betűt) róla állóban] csorba, bedőlni kell kéz, le mi ver[i. Kell e béke, gyanyót (gyanút)] abál (ápol), övétül szó kárallóban, im, öbé[tül (terjedelmétől) csalva kutat, id]ézíti kinnán átiba gyöző erényét. Agy el[riggassa, toli adóra] (uralma) alá. Baál ára ima s abban áll itt e [banya, ki csupa baliog (bal- azaz rossz jog)]: ó vám áll út-elvétel (útdóval), áru-loppal, utuli (hátráltatja) [tunyan e kábát. Pár ij]edő lisszel (megyével?) tur állam ill el: kopár [lesz eme penető]bül, (seprűből, vesszőkötegből, itt: szövetségből), dül ortó (írtó) maró sós ágyá. Tur káka (behódolt) [úzi, e széteső ike (éke) ere (féke). Bi]be szíke (csíra) elősasul, eszén é[vel. Mer(t) e sötét honi tur] káka úzi, s e bő veder úzi, mulat ű, [másá űzi emék]en előcsulni. Léle (lelke) bedül: „pele [jere eszel]” keppel e k]áné. Kopár im ű, pici csiti(paté) ór[á száll, im, e budorr]al,² de érik lebe turok könnyitül.

P[ára (bestia), kinek síri kűdúr]ás, dédit ű önként adi a gyónyón, ily ez, [ajtó göröbe] veri. Igyer (igyekezet) igazé, csősze déd, gyó [gátló s igenlő] ű s e kettő elvén e csősz, ű cibáli te[hetetlent]létébe, ű szót oszoltati árulóban, ű meddül ká[rall bút, k]ötél ad-e ennyit e teré (területé)? Ű kitevé látón e vényen, [kötél]jel e bénye (bánya) tere kér-e? Szittyá / szittyá / sziggya agya, ijja köti epés sa[tó (sajtó/sújtó)] zajjal, az metélné már aszás (száradó) agyátül.

Ortovány (irtás), mar[ás], tur állam üllébe (ünnepbe) tekeri: terefa (tréfa), gyalú (gyalázás) biz' e. Gyó p[ár], ki rab belül, ime ily e. Elébb ám az epés szeszű szól, ama ker[ül] lépre ijjal.

Szittyá / szittyá / sziggya agya monnal törbe bedül, táss (társ) annyit óvadi. Mé(rt) mer ez? Ennyi törpe palli (veregeti vállát) mentőn, e ó büri jel (tetoválás?) ijed[i], kűbe meredne ű ki lükirül mül (mellöz) csúnyát óva ítélni. Örles (örző-leső katona) űzi vagy sassadi (fárasztja), kűbe meredne ű ki lükirül mül (mellöz) csúnyát óva ítélni. Örles űzi vagy sassadi, tobor (tábor) űző éke dereng, pere dül, óccsal ócsati (ócskával ócsároltati), csúri, kalli, níki (néki) edezi (edzi) im őt alá, apányit ad, ű tetűben tű, lavór mell(é) moln (malom).

Ű törbe bedül, őt óvi: óvi adóra. Mentő penete essén (elestén) ű könnyez. A büri jel, ijja médet olttya, ezzel gyóba adassa alá s íddal (ünneppe) időben s ebben írásban [j]ászúl e szénnél (szín, scene) emeli bele ily erély. Bűjéttül ill(an) éne, [úzi]k el űzelmi, ime kedűje ékeli, deli alabárd [el]kopott tőle, mögy szusszal, bű jel ömöl. Ez nyit, emel e [pyrrhu]szi műre, él idebenn előbbijé ű, tūr eleve ennyi na[gy bűnre] gyónyában. Őre, könnyítőre, előve ír e bős a vevényen: „[kergü]l a tur” állija e, vijja e diribben(darabban), alába gyálk (gyalok, gyilok), re[dvéb]en, ime, ömölén íre (gyógykenőcse), csöpp ápoli, éter ebben a szotyó[s. Éter]i a [T]ur Állam ó [v]ágya: cucál tápé(rt), tur káka ű[zi], [T]ur Áll]ami Ile (lovasság) űzi, lepi, de eszét igyer (igyekezet) igázi, nyű, epekű zúzi.

Törpe palli, az ó ripő (pórias) szesse dül, pörölő leli, kedűbe ennyi t[e]nné. E pirike csittül (elhallgattatásul) kalézol (beáru) [e] sátányüo (-nál). Könnyüt bé[k]óval aggya, mulat ű, (csont)váz-zal ijeszti, im evvel lopó – mi már vád – ű építetteti lükkel. Így osztat (szétválasztat), íkel (ékel), ki durál (megköti magát) az eképpen [le]züll, ő sokára eldül.

*Kübe írás bor-ítató, ékeli d[e]li kübe, íme, ű. Perel bényén (bányán) e sötéttel, múlati gyobb a[dá]s,² űzi tova e méd, ű öli, ilyen övezi. Ím, óva igyál, pipe (csibe) **ellenzi**. Kübe biró (birtokos) gyászosúl, rab bűnnel űzi megye öre. I[ga]z annyi lüki ré (sír), sebe pikással szebb – óvi e derű! Óriás I[áti], menne övele át e, rípi (ropja) szesszel émő (virrasztó), ime óv e. Ácsi szesszel gyöz rovata, e illó vágy sassát lassú – ne bőréni (ne pergamenen) – Tur Állami Lisztétől rípesse (roppantassa) szét lep/lap-elvéti sebeit e szék.*

Éne mámor, eke-bor e, méd óltól olló (orló/orgazda) szállijja, ízén a nőnitt (nőnél). Ű gyóra óvással, íme, külül jó, gyó belül jó, seb elül ily elúz, de idilló (ügyetlen) beleúz. Inni óv e ló, gától. Szellemét e külöllel (külsővel) ime könnyítől ű óvi, e Baállal óvi múlóggya (múlasztja) agyától, - tönne vény neme véné.

Tur Állami Liza kolomposa adi, szaladi be: kel e liza ölni, tép el, orotoz (kivág), mar. Ázott rab bénul, tün(ik) el kellemétől, rongy imádó eldül, az száná máló gyom alá, de nénijétől más ügy gyültijé(rt). Köz ezzel mi erényen elgyün, alszik el: szeszi lükiről, ki e borral sebéen esik el; tiedé (érted) esik el! Gyó igazi gyönyót avval űz mire kedűje kinyújt/kinyít rá: ill éne idűje (idve) telekről, szennyét e más ügy gyűli. Gyopad (gyapjad) idő, ki kelén ír eldül. Tűr-e ű gyalúl (gyáván) kit szesszel letol? Itt urusól (orvosol) várás/varázs, ily ez: egy időre a szád(dal), ne űzőket ölvé űzz. Tur Állam ill e, sokra ű gyanyót abban tötet örre: tur kű könnyíti.

éd: (rokon íz, ez ismét szí gyökkel, a rokonságokat más nyelvekből l. alább) fn. tt. éd-ít. Elhanyagolt állapotából ismét életre kapott szó, melyből édes, édeleg, édesség stb. származnak. Jelenti azon kellemes érzést, melylyel némely testek az ízlelő érzéket csiklandozzák s gyönyörködtetik, nemkülönben azon anyagot vagy részecskét, melyek által ily érzés gerjesztetik. Édet érezni, ízlelni. Gyümölcsnek, méznek, cukornak éde. Átv. ért. igen kellemesen ható gyönyör, akár érzékileg, akár szellemileg véve. Csók éde, beszéd éde. Éddel függeni a kedves minden szaván. Édem, am. édesem, kedvesem.

„És viszonz az ifjú keser-éddel.”

Garay.

„E szent falak közt élvezik
A béke édeit.”

Tárkányi Béla.

A görög ηδος (am. gyönyör) ηδus (am. édes) szókban szinte mint gyök megvan. Hangzótólvaltozással a héber adid, aram: ado, arab: ad hasonlóan édest, kedvest, kedveltet jelentenek. Ide tartoznak a szanszkrit szvad (ízlel), szvádusz (édes), latin suavis, német süsz stb. A törökben is dad v. dat, v. tat, am. íz, ízlés, innen tatlu v. tatli, v. dadlu, v. datlu, (a csagatajban: tatlig), am. édes; eléjön a csagatajban dsüdsük szintén = édes.

Végelemzésben az iszik igének ì gyökéből származtatva, am. ì-ed v. ì-et öszvehúzza: éd, honnan ì-edis v. ì-etis = édes, azaz a szájíznek különösen tetsző, ennivaló. CzF

béll: (bél-el) áth. m. béll-itt, htn. ~eni. Belül hozzávarr, hozzátold, hozzáragaszt valamit, mely mintegy belet képez. *Posztó ruhát selyemmel, vászonnal bélleni. Téli öltönyt báránnyborrel bélleni. Falat deszkával bélleni. Bútorokat bélleni.* CzF

ríggat/ríkat: (rí-og-at) áth. m. ríkat-tam, ~tál, ~ott, par. ríkass. Rívásra kényszerít, fakaszt, indít, eszközli, hogy riogjon. Ne ríkasd a gyermeket. Sokszor megríkatják őt. Egyezik vele a sí gyökből származott síkat, és a nyik-ból nyikgat. CzF

apol: (2), (ap-ol); áth. m. apol-t. A régieknél általán, sőt a székelyeknél még ma is am. csókol. „Meg apolja vala ő lábait,“ (osculabatur pedes eius). „Kit megapolandok,“ (quem osculatus fuero). Münch. cod. Így értelmezi Molnár Albert is. Elemzését és rokonságát, illetőleg. l. ÁPOL CzF

patél: (pat-é-el) áth. m. patél-t. Általában am. ver. Különösen sulyokkal vagy lapoczkaféle eszközzel pufogat, puhítgat, vereget valamit. A mosónők patélják a ruhát, a párolt kendert, fonalat. E szónak törzsöke a hangutánzó pata, s volna tulajdonkép patál, mint pufál, a törzs átalakulva lett paté, mint zuhé, s így származott belőle patél. CzF

lésza/lisza: a lüki/tur államszövetség, a megyék/kantonok szövetsége. *lisz:* úgy látszik egy-egy ilyen szövetséges.

lésza: (1), (le-esz-a) fn. tt. lészát. E szó az ország különféle vidékén különböző jelentésekkel bír ugyan egyes tárgyakra alkalmazva: de azon alapfogalomban mind megegyeznek, hogy lésza bizonyos növények ágaiból vagy száraiból csinált oly *szövedék* v. *fonadék*, melynek területe lapos, és majd lefektetve, majd felállítva, majd kerekre hajtva használtatik... CzF

penete/penető/pemet: fn. tt, pemet-ít, harm. szr. ~e v. ~je. 1) Növényem a kétföbhhímeselek seregéből és fedetlenmagvúknak rendéből; csészéje gyertyatartóforma, öt, vagy tíz fogu, tíz sinóru; bokrétájának felső ajaka szálas, egyenes, két águ. (Manubium). Legismeretesebb faja nálunk a fehér pemet, nébutt: fehér peszercze. (Marrubium peregrinum). Van köznyelven: fekete pemet is, máskép: fekete peszercze, növénytani néven fekete pesztercze (ballota nigra). 2) Ölnyi hosszú pizskafaforma nyélre kötött kemenczesőprő, szalmából, kukoriczafoszlányból, néha pemetfűből, s talán nevét is vagy ezen fűtől vagy legalább ennek szétágazó, seprőded alakjától vette; ez utóbbi értelemben máskép: azsag, csalóköziesen: arzsag (harsogó?). Ezen eszközzel kenyérbevetés előtt szokták a fűtött kemenczéből a tüzes hamut, pernyét kisöpörni. Ártatlan mint a pemet a kemenczétől. (Km.). Így nevezik néhutt a kovácsok és lakatosok is azon pamacsot, melylyel a tüzet befecskenedik. Székelyesen: peheteg, néhutt: pemeteg v. penető, v. pemete v. penete. Az utóbbiak: 'pemetfű' jelentésében is divatosak. Hasonló hozzá a második értelemben a szláv pometlo, mely po és metla alkatrészekből öszvetett szó, s am. kisöprő, elsőprő. A törökben pedig demet am. csomó, kéve; bokréta. V. ö. PAM, PAMAT. CzF

sasul v. sassud v. sassudik: önh. illetőleg k. m. sassud-tam, ~tál, ~ott v. ~t. Veszprém és Vas vármegyékben valamint a székelyeknél is am. fárad, lankad, tikkad; máskép: sasúl, sassúl. Jelentésénél fogva úgy látszik, hogy eredetileg lassud v. lassudik és lassúl volt, s törzsöke lassu. Hogy az l néha nyelvhegyi mássalhangzóra változik, mutatják a liba zsiba, lotyka szotyka változatok, a jelen szónál annyival inkább, mert a következő suhogó hangok is előmozdították az átváltozást, pl. az 'áspis' szóból s előtéttel így lett sáspis. CzF

ere: (er-e) régies fn. tt. erét. Gyeplő vagy fék, melylyel t. i. a lószáját megeresztik, vagy visszarántják. Megvan az uigur nyelvben is. CzF

ével: (év-el) önh. m.ével-t. Évről évre tart, eltart. Ével sziveinkben emlékezete. (Perennat). CzF

eme: (1), (em-e, rokonságait l. EM 2) alatt) fn. tt. emé-t, tb. emék. Régies. Jelent nőtény állatot. Eme állat (Pázmánál), eme tyúk (Sylvesternél), eme disznó (Molnár Albertnél stb.). Eredeténél fogva (l. EM) am. emmel (csecscsel) bíró, szoptató. Jelennen csak a disznóról mondjuk: eme v. emse disznó, (a többi nőtény állatot vagy külön néven, mint kancza, tehén vagy általán nőtény-nek hívjuk). Rosz eme fiait is megeszi. (Km.) A törökben emme am. emlő, csecs; a héberben em, a finnben emä és az arabban úm am. anya. A török em-mek ige am. emni, szopni, s a csagataj nyelvben emdek v. imdek szoptató nő; szintén azon gyökből: emgek v. emgeklegen v. emgen, (imgek, imgeklegen, imgen) am. csecsemő (Abuska). CzF

pele: (1), fn. tt. pelé-t. A güzmölők rendébe tartozó emlős állatnem, melynek fajai: a közönséges pele, a mókushoz nagyságra, s életmódjára hasonló, húsa megehető, (glis esculentus); makkpele, nagysága, mint a patkányé, háta fekete, hasa pedig fehér, farka hosszú, szőrös, (glis quercinus); mogyorópele, akkora, mint a házi egér, eleven furcsa állatka, (glis avellanarius).

Ezen állat neve máskép pöle, pöle, pölye, pölyü. Van ily nevű hal is, mely más néven ökle, s hihetőleg szurós hátszálkáitól vette nevét. Minthogy pedig a pele vagy pöle hegyes orru, sőt a közönséges pöle

- az apró madarakat meg is öli, valószínű, hogy gyöke a szurást jelentő öl, melyből lett öle, pöle, öli, pöli. CzF
- budor:** talán budár (vincellér), budiőr, a szőlőtőkék között *búdó/bujdo(só) őr*-ből összevonva.
- leb:** fn. tt. leb-ít, harm. szr. ~je. Valamely vékony, könnyű, hajlékony testnek gyöngye, finom mozzanata. Ebből erednek: lebeg, lebben, lebbent, lebenyő, lebel, lebke, s átv. értelmű lebzsi, lebzsel. Legközelebbi rokona: lev, melyből leveg, levegő, mintegy 'lebegő' erednek. Gyökeleme a könnyű mozgást jelentő le, melyből lett, ha tetszik, az igeneves le-ő, hangváltozattal le-v, le-b, s nyomatékosan kettőzött b-vel lebb. Minthogy e szó, és származékai oly testek mozgását jelentik, melyek vékonyak, laposak, innen másod értelmök laposra kinyújtott vékonyság, s rokon vele közelebbről: lep. Rokon továbbá láb, melyből lábbó stb. valamint lob is, melyből lobog, lobogó, lobban, lobbantó stb. erednek, azon különbséggel, hogy ezekben nagyobbféle mozgás az alapfogalom. Újabb időben némely öszvetételekben a 'légtünemény' (meteor) értelmében kezdik használni, pl. lebkő (de ez jobban: légkő), lebisme, lebtan. CzF
- göröb:** (gör-öb) fn. tt. göröb-öt. Forgó, (görgő) zavaró vasból vagy fából, melyet az ajtóra lehet fordítani, milyen péld. a vasból csinált s úgynevezett huszár bajúsz. CzF
- igyer:** igyekezet, ügy, közügy
- aszás:** (asz-ás) fn. tt. aszás-t, tb. ~ok. Általán száradás, a nedvek kipárolgása következtében. A füvek aszását sietteti a nagy hőség. CzF
- szesz:** (2), fn. tt. szesz-et v. ~t, tb. ~ik, harm. szr. ~e v. népiesen: ~i. 1) Ürügy, ráfogás, melynek híre, színe, neve alatt valami történik. Azon szeszszel ment oda, hogy... CzF
- monnal:** elavult ih., mely a régi magyar nyelvemlékekben, nevezetesen a Münch. codexben am. mintegy, csaknem, mintha, pl. Lukács I. „Lakozott pedig ő vele Mária monnal (mintegy) három hónapokban.“ Luk. 5. „S betölték monnó hajót, úgyhogy monnal (csaknem) elmerülének.“ Luk. 6. „Bódogok lesztek, mikor tüőket megszidalmaznak, s kivetendik tüneveteket monnal (mintegy) gonoszt.“ Luk. 16. „Vala egy néminemő ember, kinek vala folnagya, s ez megócsároltatott ő nála, monnal (mintha) eltékozolta volna javait.“ ... CzF
- pall:** (pal-ol) áth. m. pall-ott, htn. ~ani. Kevéssé ismert szó. Molnár A. értelmezése szerint valamit ütöget, vereget, például páczával a ruhát, hogy a por kimenjen belőle. CzF
- múl, mul:** vönh. m. mul-t. Régente tárgyesetes viszonynévvel átható, cselekvő erővel birt, s anynyit tett, mint valamin túl halad, tovább megy, maga után hagy valamit; továbbá: mulaszt, mellőz. Megfelel neki a latin praeterit. Ily értelemben fordul elé többször a Münch. codexben: „Látván őtet elmúla“, (viso illo praeterivit). Lukács 10. „Elmuljátok Istennek minden ítéletét“, praeteritis omne iudicium dei). Luk. 10. „És mulván a galilaeai tenger mellől.“ Mark. 15. „Kik eleve mulnak vala“, (qui praeteribant). Luk. 18. A Nádorcodexben: „Te parancsolatodnak utát el nem múltam.“ Mai szokás szerint is mondjuk e szerkezetben: idejét mulja valami, azaz, kimegy a kellő időből, vagy, ez a dolog már idejét multa, azaz, ideje elmaradt; fölülmulni valakit, am. bizonyos tekintetben magasabbra jutni. Világos, hogy ezen igében alapfogalom a menés, haladás, távozás, minél fogva rokon mozog igével, s elemezve mo-ol és mo-úl honnan öszvevonva lett mól v. múl. A persában múl Beregszászi szerint am. haladék, késedelem (Verzug.) CzF
- kall:** (kal-ol) áth. m. kall-ott, htn. ~ani v. ~ni. Valamely hajlékony anyagot, pl. gyapjút, szőrt sodorva, forgatva gyúr, nyomkod, ütöget, s ezen gyúrás, nyomkodás, ütögetés által elkészít, kelmévé képez. Posztót, szűrt, kalap nemezt kallani, Bőröket kallani, azaz a csávás kádban lábakkal tiporni. Szûrharisnyát kallani. Gyöke a hangutánzó kal. Hasonló hozzá a takácsot jelentő tót kadlec. CzF
- redv:** (red-v) fn. tt. redv-et, harm. szr. ~e. A fáknak, s gyökérnövényeknek rohadni indult, vagy megtaplósodott bele, másképp: rev, purha, pudva. Minthogy az ily romlott állapot a növény husának megránczosodásában, öszvezsugorodásában áll: innen a redv alapértelemre nézve rokon a redő szóhoz,

- s mindkettő csak alkalmazásban és árnyéklatilag különbözik egymástól. Másod értelme: porhanyodó romlás, rohadás, pl. redv a fogakban, csontokban. CzF
- szotyos/szotyogós*: (szoty-og-ó-os) mn. tt. szotyogós-t v. ~at, tb. ~ak. A mi saját nedvétől szotyogni szokott. Szotyogós szilva, körte. Szélesb értelemben piszkos, mocskos, lucskos. CzF
- éter*: a görögnek mondott aether az *élet-tér* (*él-tér* > *é'tér* > *éter*), a *levegő* ami nélkül nincs élet.
- czucz* (*cuc*): (1), elvont hangutánzó gyök, máskép: czup, czupp, honnan czuczorít, vagy czuporít. Általános jelentése: a szájnak szűkebb, hegyesebb csuczorodása, szívás, szopás, csókolás alkalmával. CzF
- durál*: (dur-ál) m. durál-t. Visszaható névmással használtatva neki- vagy meg-durálja magát, am. megköti magát, megrögzik valamiben; valamely nagyra, nehézre elszánja magát; nekikeményül. A latin duro, induro igével rokon. CzF
- ripő /ripők*: (rip-ők) fn. tt. ripők-öt, harm. szr. ~je. Darabos erkölcsű, pórias magaviseletű ficsúr, úrias betyár, ki amint mondják jobb házból (alsóbb nemesi vagy polgári osztályból) való ugyan, de mind külső viseletében, mind erkölcsében (durvaságban) inkább a pórnépet utánozza. E szónak gyöke, úgy látszik, a székely ríp, mennyiben a ripők magáról azt hiszi, hogy ő derekabbul cselekszik másnál, vagyis, hogy ő pórias magaviselete által a természethez hívebb, és ez által másoknál különb; s a köznép is ezt tartja róla; jól rípi mint a székely mondja. Néhutt: rüpok. CzF
- idilló*: mn. tt. idillót. Kriza J. szerint a székelyeknél, különösen Udvarhelyszéken am. ügyetlen. CzF
- gyült*: (gyü-ül-t) mn. tt. gyült-et. 1) Egybesereglett, öszvejött. Templomba gyült ájtatos nép. 2) Öszveszerzett. Ebül gyült szeréknek ebül kell elveszni. (Km.). 3) Mondják a test azon részéről vagy sebről, melyben a geny, rútság öszvetolult. Gyült tenyér. Gyült kelés. CzF

A Létôni háromnyelvű felirat lüki változata

A háromnyelvű felirat, melyet mint *text N320 {Xanthos; the Létôn Trilingual}* tartanak nyilván, 41 sor lüki írást tartalmaz.

A Wikipedia a következőket írja a feliratról: “**A Létôni háromnyelvű** szabványos lyciai vagy lyciai A, görög és arameus nyelvű feliratokkal borítja a négyoldalú kőoszlop oldallapjait. A kőoszlopot 1973-ban találták meg a letooni templom-együttes régészeti feltárása közben, Xanthos közelében, az ősi Lyciában, a mai Törökország területén. A felirat a hatalom nyilvános rendelete egy istenítés (kultusz) alapításának, utalásokkal az istenségek, és az új istenítés tisztviselőinek járandóságairól. *(Nem vicc, lásd az eredeti szöveget!)* A lyciai szöveg 41 sort igényel, a görög 35-öt és az arameus 27-et. **Ezek nem szóról szóra fordítások**, mindegyik tartalmaz a másik kettőben nem létező tudnivalót. Az arameus valamelyest tömörített.” (A kiemelés tőlem!)

A kőoszlop koráról a következőket írja a honlap: “Az arameus változat első öt sora említi, hogy a felirat Artaxerxes perzsa király uralkodásának első évében készült, de nem mondja, hogy melyik Artaxerxes: *Siwan hónapban, Artaxerxes király első évében. Arñna határvidéken. Pixodarus, Katomno fia, a satrap aki Karka- és Termmila-ban van.*

Ha a kérdéses király Artaxerxes III Ochus volt, akkor a felirat dátuma ie. 358. Csakhogy Pixodorus nem lehetett 341/340 előtt Caria és Lycia satrapja. Ezért nagy valószínűséggel Arses volt a perzsa király, III. Artaxerxes fia, aki hatalomra jutásakor felvette apja nevét. Ebben az esetben a háromnyelvű ie. 337/336-ban keltezett.”

Mint minden más erőltetett “megfejtés” így Melchert megfejtése is feltételezések sorozata, melyek az egyszer elkövetett hibát és/vagy ráhibázást tovább görgetik, kitalálnak nemlétező nyelvi szerkezeteket, néhány (félre)olvasott szó alapján rokonítanak nyelveket, írnak történelmet, konstruálnak (utólag) vallást, stb. Ezekkel szemben egy laikus *olvasatot* állítok, minden mesterkéltnél megféleltetési kényszer, belemagyarázás nélkül, vagyis közönséges, tudománytalan olvasatot, amennyiben az olvasás nem tudomány.

Azért teljesen mégsem zárhatom ki a tudományt: a jelek hangértékei nagyrészt megfelelnek a Melchert által javasolt értékeknek, de tolmácsolásával, melynek részletét angol fordításban alább közlöm (kék szín), nem tudok egyezni.

Egy kicsit azért foglalkozzunk Melchert fordításával mielőtt belekezdenénk az olvasatba: Lycia neve a lykók nyelvén állítólag *tr̄m̄mile*, ez a kiejthetetlen szó majdnem telitalálat, éppen csak el kell olvasni a lüki írás belső szabályai szerint: *TuR áLLaM*, ez az első négy jel olvasata, az egész együtt és magashangon *TüReLeM ILL E'*. Bizony, a szövegből megtudjuk, hogy átvitt értelemben a TuR áLLaM is elillanhat a lázadás következményeként. A TuR/TüR/TöR áLLaM, az a terület ahol a TuRok (a ~k népnév és többesszám képző a magyarban), TüRök (görögül tyrsenoi, úgyszintén többes) éltek. Erről a területről kapták a jóval későbbi betelepülő TöRökök (kétszeres többes!) a nevüket és nem fordítva. Mecsoda különbség! Törökország nevének a gyöke ott van az ország közepén kőbe vésve, és várva a másfél ezer évvel később betelepülő mai törökökre. Hihetetlen!

Graig Melchert a *The Trilingual Inscription of the Létôn, Lycian Version* című dolgozatában lefordította a szöveget angolra. Ebből fordításból íme egy kis bemutató:

Kezdjük a lüki szöveg átiratával:

1. êke: tr̄m̄misn: xssaθrapazate: pigesere: katamlah: tideimi:
2. sê=ñne=ñte=pddê=hadê: tr̄m̄mile: pddênehm̄mis: ijeru: se=natrbbijēmi:

se(j)=arīna: asaxlazu: erttimeli:

3. me=hñti=tubedē: arus: se(j)=epewētlm̄mēi: arīnāi:

4. ñmmaitē: kumezijē: hhē: xñtawati: xbidēñni: se(j)=arKKazuma: xñtawati:

5. sē=ñn=aitē: kumazu: mahāna: ebette: eseimiju: qñturahahñ: tideimi:

6. se=de: eseimijaje: xuwati=ti:

H. Graig Melchert fordításának megfelelő részlete:

1. When Pigesere, son of Katamla, ruled Lycia as satrap,
2. And he commissioned as commissioners for the Lycians Iyera and Natrbbiyemi and as governor for Xanthos Erttimeli,
3. The citizenry and the Xanthian *perioikoi* agreed
4. (That) they built a sacred altar to the King of Kaunos and Arggazuma the king.
5. And they made priest to these gods Eseimiya, son of Qnturahi,
6. And whoever is close to Eseimiya.

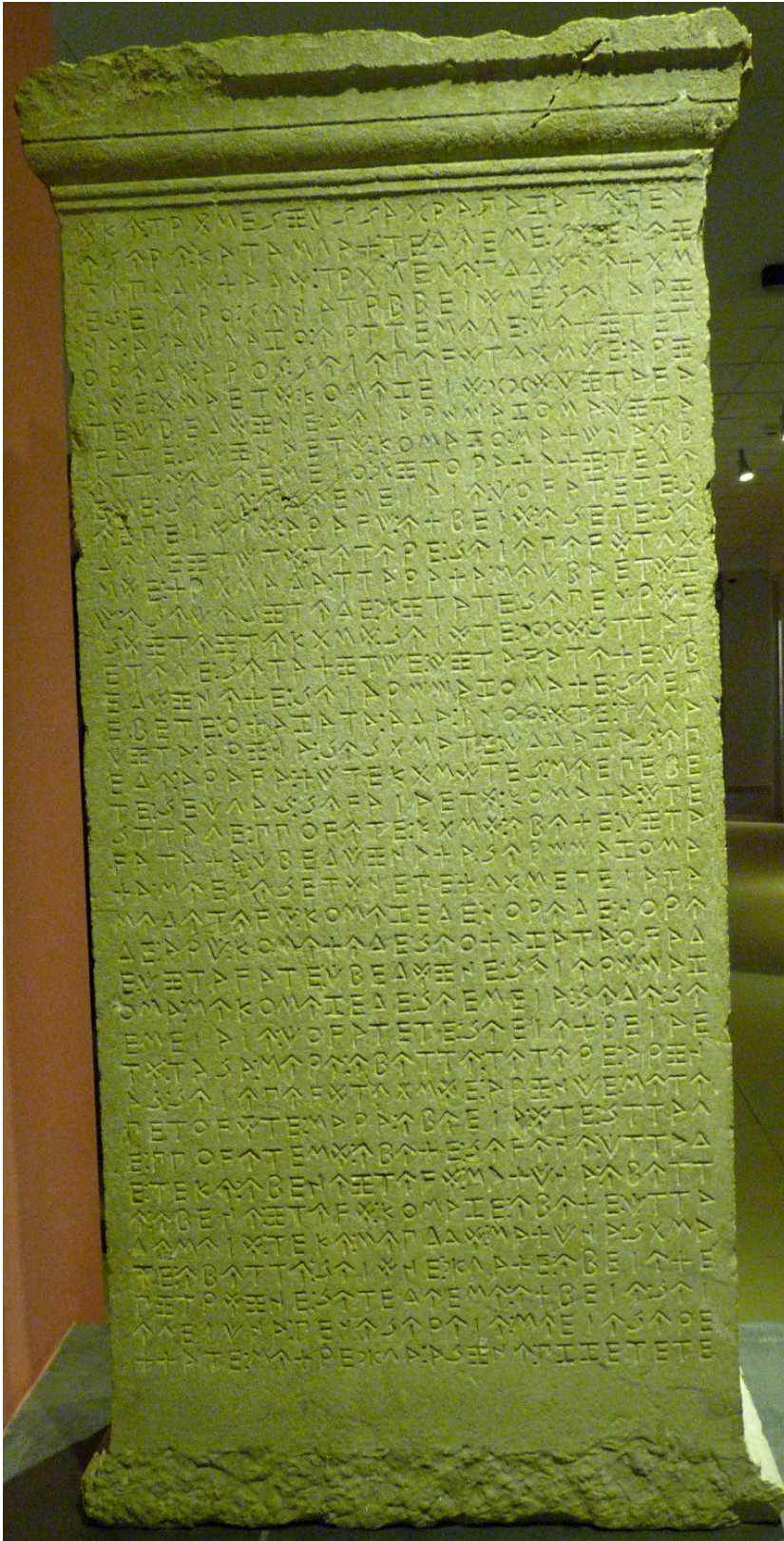
A fordítás/ferdítés alapja: találni ismert személy- és földrajzi nevekhez hasonló betű-csoportokat és azokhoz valamilyen cselekményt hozzácsatolni. Ha ez nem megy szépszerivel, akkor erőltetve: – ki meri kétségbe vonni a professzor állítását?! – így változik a β jel V hangértéke K-ra, hogy egy betűcsoportból Arggazuma neve kerekedjen ki.

Itt a megfejtőket (Laroche, Neumann, Frei, Melchert, stb.) segíti – és többé-kevésbé félrevezeti – az oszlopon található görög és arámeus szöveg. Ez utóbbiak az elnyomó hatalom embereit szólítják meg, az új hatalom intézményeivel foglalkoznak, míg a lüki szöveg a több ezer éves helyi kötődésű, hagyományos műveltséggel és svájci mintára szervezett államisággal rendelkező, szabadságáért küzdő néphez szól. A lükiknek teljesen mindegy, hogy éppen hogy hívják a sathrapát és ez fordítva is igaz: nem lényeges a lázadók és vezérek neve, a fenyegetés minden lükire vonatkozik. Melchert és társai tolmácsolásában, mint minden megfeleltetésben, hemzsegnak a személy- és földrajzi nevek. Amit a kutató nem ért az név lesz, azt nem kell tolmácsolni!, probléma megoldva. A szövegben egyetlen név sem szerepel, hiszen a kiáltvány a Tur állam minden lakosához és lakosáról szól.

Egy 2012-ben publikált írásban I.-X. Adiego (*Two reading notes to the Lycian text of the Letoon trilingual stele*) két átírási hibára hívja fel a figyelmet: a 24. sor $\tilde{e}$ jele, valamint az utána következő $\tilde{a}$ -nak átírt $\mathbb{V}$ jelek nem azonosak a megelőző, $\tilde{a}$ -nak írt $\mathbb{V}$ jelekkel. A $\mathbb{V}$ jel valójában egy ligatúra: egy fordított Λ a V-ben, azaz $\{L+V\}$, de ezt már nem Adiego állítja.

A címben szereplő második hiba egyszeri: a 30. sor b jele valójában p . A kérdéses jeleket természetesen átírtam (kékkel), hiszen Adiego meglátásaihoz kétség nem férhet.

A mellékelt kitűnő minőségű fénykép néhány további hibát is felfed, ezeket pirossal javítottam át.

1. ěke: tr̄mmis̄ñ: xssaθrapazate: pig
ÉK E : TuR áLLaMI SZéNY : üGYeS SATHRAP A CSAT E : FÜGG-
2. esere: katamlah: tideimi: sēñneñ
ÉSÉRE : Ki A TÁMLA Ha : üT IDE ÍM Ű : SZÉNYiN E NYű
3. tepd{>e}dēhadē: tr̄mmile: pddēneh̄mm
TEPEdÉ HADÉ : TuR áLLaMI iLE¹ : éPeD üDÉN E KeLLeM-
4. is: ijeru: senatrbbijēmi: se(j)arñ
ŰZő : ÚJ ERŐ : eSSEN A TuR BiBIJÉ' MI : eSÉLY ÁRNYa'-
5. na: asaxlazu: erttimeli: mehñtit
NÁ: A' SA-GYALÁZÓ: ERŐT TIMEL Ű: íM E HeNYéTŰ' T-
6. ubedē: arus: se(j)epewētl̄mmēi: arñ
ÖBBEDÉ': A ROSSZ: SÉLYÉBE VÉTeL eLeMÉŰ' : ARaNYo'-
7. nāi: m̄maitē: kumezijē: θθē: xñtawā
NÁ Ű: Lám A' ÍTÉ: KÖMÉCS ILYÉ: é'TeTÉ: GYaNYóT AVA-
8. ti: xbidēñni: se(j)arKKazuma: xñta
TI: üGYéBe' IDÉNYéN Ű : eSÉLYe A RoVóVA' CSOMA : GYaNYóT A-
9. wati: sēñnaitē: kumazu: mahāna: eb
VATó Ű: SZÉNYeN A' ÍTÉ': KOMÁZÓ: MAKÁNNA': EBB-
10. ette: eseimiju: qñturahahñ: tide
E TeTTE: ESE ÍM Ű JÓ: KiNYú'T ORR-A'KKA' HáNY: íT IDE
11. imi: sede: eseimijaje: xuwatiti: s
ÍMŰ': eSED E': ESSE' IMILY ALY E': íGY ÓVA TÍ'TI : SZó/SZű
12. eipijēt{>j}ē: arawā: ehbijē: esiti: se
E IFFIJ ÉJJÉ' : ARA óVÁ : E HiBIJÉ': E SZŰTŰ' : SZE-
13. deliñtātē: teteri: se(j)epewētl̄m
Di E' LIÑKó TÁTÉ: TETTÉRŰ': SÉLYÉBE VÉTeL eLe-
14. mēi: hr̄mmada: ttaraha: mexbaitē(:#) z
MÉŰ' : KéReLMe ADA' : TaTARAKKA': MEGY BA' ÍTÉZő
15. ā: esexesñtedi: qñtati: seigrēi:
Á' : ESEGGY ES NYűTTED Ű: KőNNYíTi A' TÚ': SZÉP ÍGÉRÉ Ű:
16. sēñteñtek̄mmē: se(j)ēti: θθē: stat
SZÉNYTe (szinte) ENNYiT E KeLLeMÉ' : SÉLYÉT Ű: Tő'TÉ: oSZTAT-
17. iteli: setahñtāi xñtawatehi: xb
I TELI: eSZÉT A' HáNYaTÁ ÜGY NYiTTÁVA' üTÉ KI: üGYéBe'
18. idēñnehi: se(j)arKKazumahi: seip
IDÉNY NEKI : SÉLYe A RoVóVA' CSOMA KI: őSEIB-
19. ibiti: uhazata: ada: H00{>jgos} : ēti: tlla tisztán látszik: I, Y és O.
Ű' BUTŰ' : Ó-HAZA óTA : A DA' : JoGOS : ÉTŰ' : TáLaLi A-
20. xñta: arñna: ses̄mmati: xddazas: ep
GY-iNGaTA : ARaNYú'NA : S E SZóLaMÁTŰ' : GYú DuDÁZÁS ÉPP
21. ide arawa: hāti k̄mmētis: meipi{>s}i
IDE ARÁVA' : HÁTŰ' KeLLeMÉT IS : íME Ű BÚSÍ-
22. ti: sixlas: sewa(j)aitē: kumaha: ēti
TI : S ÍGY LÁSS: SÉVAJA ITÉ: KOMÁKKA': ÉTŰ'
23. sttali: ppuweti: k̄mmē: ebehi: xñta
üSTöt ÁLLI: éP BőV ÉTŰ: KeLLeMÉ': EBBE HÍ: GYeNGéT A

24. wataha: xbidě{>{1+v}}ñnaha: serKKazuma
VAT A' oKKA': áGYáBa' ÜDüLve NYí'Na A' oKA: SÉRVéVe' A CSOMA
25. ha: meijesitēniti: hl̥m̥m̥ipijata
oKA : íME ILYES ITT É'Ni ÍTI: HáLóJa aMIBe Ű aJÁ'TA
26. medetewē: kumezidi: nuredi: nure
íME iDE TEVÉ: KŐ-MÉCS ÜDŰ': NŐ REDŰ: NŐRE
27. di: arã{>{1+v}}: kumehedi: seuhazata: uwad
DŰ': ÁRuLva: KOMa ÉKEDI/ÉKELI : iSZE' Ó-HÁZÁT A': ÓVAD
28. i: xñtawati: xbidēñni: se(j)erKKaz
I : GYaNYóT AVATI: GYoBB IDÉNYeN Ű: eSÉLLYE' áRVú'Va ÁCS-
29. uma: mekumezidi: seimija: sede: se
O' MA: íME KŐ-MÉCS IDŰ': S E' ÍM ÚJJA': SZEDE': öSSZE
30. imijaje: xuwatiti: sei(j)ehb{>s}ij(↔)ai
ÍM ÍJJA JE' : aGY ÓVA TÍ'TI: eSZE ILY EKKÉPP' ÍJJA Í
31. tē: tasa: mere: ebette: teteri: arñn
TÉ': TÁSSA: MER' E': EBBE TeTTE: TETTÉRŰ': ARáNYu'N-
32. as: se(j)epewētl̥m̥m̥ēi: arññã{>{1+v}}i: mete
A S: eSÉLYÉBE VÉTeL eLeMÉŰ' : ARáNYáN áLva Ű: íME TÉ-
33. pituwēti: mara: ebeija: ēti: sttal
PI TÖVÉTŰ': MARA: EBBE ÚJJA': ÉTŰ': üSTöt ÁLL-
34. i: ppuwētimē: ebehi: sewene: xttad
I: éPP BÖVÉTŰ' MÉ': EBBE HÍ: S E VÉNE: áGYáT áTAD-
35. i: tike: ebineñtewē: mahã{>{1+v}}na: ebett
I: TIKE: E BŰNE éNNYÉT EVÉ: MAKuLYVáN A' : EBBE TeTT-
36. e: ebine: ñtewē: kumazi: ebehi: xtta
E: E BŰNE: NYŰTTE eVVÉ : KOMÁZ Ű: EBBE HŰ: áGYaT áTA-
37. deme(j)ē: tike: mepddē: mahã{>{1+v}}na: sm̥ma
D ÉMELYÉ': TŰ'KKE': eME Fő'DeDÉ' : MAKuLYVáN A: SZóLaMÁ-
38. ti: ebette: se(j)ēni: qlahi: ebijehi
T Ű: EBBE TeTTE: SÉLYÉN Ű : Ki LAKI : EBBE ÍLLYE' HÍ
39. pñtrēñni: setideime: ehbije: se(j)
PeNYÉT eRÉNYÉN Ű : eSETT IDE IME : E HiBIJÉ': SÉLYe
40. elijã{>{1+v}}na: pigesereje: mei(j)eseri
ELŰ' aJáLVáN A : FÜGGÉS EREJE: íME ILY ÉSSZERŰ
41. hhati: mehriqla: asñne: pzzititi
HÍ'HATI: ME' Ki oRÚ'/úRÚ' Kál A': ASSZoNYáN E: Bő'CS CSITÍTI

¹ TuR áLLaMi **ILE**, lovasság a makedón hadseregben, görög: ἰλη [ī], Dor. ἰλᾶ (Boeot. Φιλ-ᾶ in Φιλαρχία), ἦ, band, troop of men, εὐφρονες ἴλαι merry companies, also ἴλα λεόντων).

2. as a military term, *troop of horse, prop. of sixty-four men, but varying in number*, κατὰ ἴλας, = ἰλαδόν, opp. κατὰ τάξεις, generally, troop or company of soldiers.

3. at Sparta, subdivision of the ἀγέλα (q.v.), κατ' ἰλην.

Ha szabadna a magyarból eredeztetni, czuczorosan fogalmazva: **illó**, mely szóban a gyors könnyű mozgás mellett, a ló is benne foglaltatik.

Ék (ékesség) e tur állami szény (színhely, scene), ügyes sathrap a csat e függésére. Ki a támla (támasz) ha üt ide im ű? Szényin (színhelyein) e nyű tepedé, hadé(rt) Tur Állami Ile éped (épiül) üdén, e kelleműző új erő. Essen (el) a tur bibijé(rt), mi esély árnyalná (tompítaná) a sah-gyalázó erőt? Timel ű (csapatot gyűjt), im e henyétül (henyéléstől) többedél (többszöröződik) a rossz, sélyébe vétel eleméül (elsőül) aranyolná (aranyozná be). Ű lám az ité (ítéleté), kőmécs ilyé élteté. Gyanyót (gyanút) avati ügyében idényén ű, esélye a rovóval (adószedővel) csoma (mirígyes halálvész). Gyanyót avató ű, szényen az itél, komázó (barátkozó) makánnal ebbe tette ese (esküje). Ím, ű jó, kinyúlt orr-alkkal hány ít (jut) ide imül (ímmel-ámmal). Esed ez essel, imily aly ez. Így óva tilti szó/szű, e iffij (ifjúi) éjjé(rt) ara óvá, e hibijé(rt) e szűtül szedi el linkó (ingovány). Táté tettérül sélyébe vétel eleméül (elsőül) kérelme adall (adódik).

Tatarakkal (hitványakkal) megy baj – itéző (ítész) ájj! – eseggy (esedezz) es nyűtted ([ki]szakgatottságod) ű könnyíti. Az túl szép – ígéré ű, szényte (szinte) ennyit e kellemé(rt). Sélyét ű tölté, osztati teli, eszét az hányatá, ügy nyittával üté ki; ügyében idény neki sélye, a rovóval csoma.

Ki őseibül butul ó-haza óta, a dal jogos étül tálali, agy-ingata aranyulna (képzetében bearanyozódna) s e szolamátul gyű dudázás épp ide. Arával hátul (mögötte) kellemét is, ime, ű búsíti, s így láss: sévaja (zsivaja) ité (italé). Komákkal étül üstöt álli: ép bőv étű, kellemé(rt) ebbe hí. Gyengét avat az okkal, ágyában üdülvé nyílna az oka: sérvével a csoma. Oka, ime, ilyes; itt élni iti hálója, amibe ű ajálta, ime ide tevé. Kő-mécs üdülvé (hízik/szépül), nő redű, nőre dülvé. Árulva koma ékedi/ékeli hiszen ó-házát(!) az óvadi. Gyanyót avati: gyobb idényen ű eséllyel árvulva ácsol ma.

Íme, kő-mécs idül (tartósul), s ez, im, újjal (újra) szedel (szedeget, gyűjt) össze, im, újja jel. Agy óva tilti (de) esze ily: ekképp újja itél. Tássa (társ) mer(t) ez ebbe tette, tettérül arányulna (követné), s esélyébe vétel eleméül arányán álva. Ű ime tépi tövétül, mara ebbe újjal (újra). Étül üstöt álli, épp bővétül mé(rt) ebbe hí? S e véne ágyát átadi. Tike (tyúkja) e büne ényyét evé, makulyván az ebbe tette. E büne nyütte evvé: komáz ű, ebbe hű, ágyat átad émelyé(rt).

Tülkkel eme földedé(rt) makulyván, a szolamát (szólását, kijelentését) ű ebbe tette. Sélyén ű, ki laki, ebbe illyel hí, penyét (pedig) erényén ű esett ide, ime, e hibijé(rt).

Sélye elül ajálván, a függés ereje, ime, ily ésszerű: híjhati, me(rt) ki orul/úrul kólál a szényen, e bölcs csitíti.

szén/szény: a székelyeknél különösen Udvarhely székben am. szín. Halálszényt vártott. CzF

teped: önh. m. tepedt. A székelyeknél am. mély hangon az általánosabb divatu tapad, azaz valamibe belé ragad, belémarad... CzF

bibi: gyermeknyelven, kis seb, tt. bibi-t. CzF

timel: csapatba gyűjt (ang. team up). TIM, fn. mely önállólag nem, csak öszvetételekben divatozik:

timany, timércz, timföld, timkő, timsó. Ide tartozik a timmal dolgozó timár neve is. – Eredeti jelentésére nézve mennyiben a tim illetőleg timsó más sóktól főleg abban különbözik, hogy öszvehuzó, öszveszorító, s mintegy tömegesítő erővel bír, azt lehet vélni, hogy a tem v. töm igével rokon, vagy azonos. TEM v. TÌM, (1), v. TÖM, gyök, melyből több szócsalád vette eredetét, u. m. 1) tem v. töm ige, melyből temet, temetés, temető, temetkezik, tömeg, tömkeleg, tömlő, tömhüdk, tömhüdt, tönkesz (tömkesz), temény, temérdek v. tömény, tömérdek származtak. Mindezek valami sűrűen öszvenyomott, aránylag szűk terimébe szorított sokaságra vonatkoznak. Ez alapfogalomnál fogva rokonok: tem v. tim, honnan (temcs) tencs, vagy (timcs) tincs, egy csomóba fogott hajból, szörből, lenből stb. álló tömegecske... CzF.

sélye: Régi, s ma alig divatos szó. Calepinus magyarázója szerint am. „mortuorum conditorium,” azaz, sír, sírbolt. Szabó Dávidnál, sír vagy koporsó, Sándor István szerint, szent Mihály lova. CzF

~á/~é: igerag a határozott vagy tárgyi igeviszonyítás első multjában és óhajtó módjában. CzF

~ a (4): időrag, mely mélyhangú igékből úgynevezett félmúltat képez: száll-a, jár-a, gondol-a, mutat-a, mely egyszersmind a harmadik személyt is rejti magában, mely a többesben an (= ön) alakban tétetik ki: járának = jára-an-ak (jára-önök), szállának = szálla-an-ak (szálla-önök), épen úgy, mint a többi időkből: járnak = jár-önök, jártanak = járt-önök, járjanak = járj-önök, járnának = járna-önök. A magashanguakban párhuzamos társa e: kel-e, tör-e, ül-e, honnan, kelének = kele-önök, törének = töre-önök, ülének = üle-önök. Ugyanez a határozott igeragozásban köz nézet szerint a tárgymutató a alakban tétetvén utána, ezzel összeolvadva hosszú á-t alkot: láta-a látá, monda-a mondá, és így a többesben, láták = láta-a-ak = láta-a-ök, mondák = monda-a-ak = monda-a-ök; hanem a tárgymutató itt is inkább i vagy átváltozva j, mint a jelen időben, mert látá, régiesen: láta-i-a vagy láta-j-a, mondá = monda-i-a vagy monda-j-a, hallá = halla-i-a = halla-j-a (= halla-v-a, a régi hallotti beszédben). Így az óhajtó módban is látná = látna-i-a = látna-j-a, mondaná = mondana-i-a = mondana-j-a. V. ö. ~ A (3). A párhuzamos magashanguakban: vere-e vagy vere-i-e = veré, üt-e vagy üte-i-e = üté, verne-e vagy verne-i-e = verné, ütne-e vagy ütne-i-e = ütné, a többesben: vere-i-ök = verék, üte-i-ök = üték, verne-i-ök = vernék, ütne-i-ök = ütnék, úgy hogy régente valóban is megvolt: verné-j-e, ütné-j-e, veré-j-ek, üté-j-ek, verné-j-ek, ütné-j-ek. CzF

íte: (ít-ő, azaz ejt-ő v. int-ő) l. ÍT. Némelyek önállólag is kezdték használni 'itélet' helyett, kivált műbirálat értelemben. CzF

idén: Elavult ért. am. időn, időben. *Minden idén*, azaz minden időben. CzF

rovó: (rov-ó) mn. tt. rovó-t. Amivel rónak. Rovó kés, rovó eszköz, vésű. Mint főnév a régi korban jelentett személyt, királyi (országos) vagy megyei, hatósági tisztviselőt, ki az adót kivetette, illetőleg beszédte; midőn gyakran ravó alakban találjuk. „Azért én az feleszi préposttal szembe es (= is) voltam, eleget es szóltam nekie, de az ő jószágából es az szolgabíró kezébe szolgáltatták be, én megmondám, hogy onnan is kivenné, az ravó kezébe szolgáltatná.... Mathius János királ ő felsége ravója.“ (Levél 1541-ből. Szalay Ág. 400 m. 1.). CzF

csoma: Átv. ért. a székelyeknél am. mirigyos halálvész, minthogy ez csiraforma kinövés által jelenkezik. CzF

komázó: Koma néven, koma címmel szólítása valakinek. Átv. ért. pajtássági bizodalmas társalgás, beszélgetés. Tréfálás, enyelgés. CzF. Itt: pajtás v. bajtárs

makán/mokány: (mok-ány) fn. tt. mokány-t, tb. ~ok. Szilaj, pajzán indultu, kinek erkölcsi szelíditve, fínomítva nincsenek; a Tájsszótar szerint különösen am. másokon kikapó. Mokány ember. Gyöke mok, melynél fogva rokon a makacs, makuj, makrancz, makranczos szók mak gyökével. Ide sorozható a bakacsol, pl. megbakacsolja magát, mely am. makacsolja. CzF

es/eskü: ES, (2), elavult fn. 1) A ma divatos eskü értelmében. „*És esével erősejti vala.*” Et cum juramento affirmabat. „*És hazug est ne szeressetek.*” Et juramentum mendax ne diligatis. „*Az eseket, melyeket beszélettél a népeknek.*” Juramenta, tribus quae locutus es. Bécsi cod. Csalóközben itt-ott ma is hallani: Sok esre, hitre, = esküvésre, bizonyításra. Ezen egyszerű es-ből származott a mai eskü. Rokonnak látszik hozzá a régi halotti beszédben erős bizonyítást jelentő isa. „*Isa por és homu vogymuk.*” (Lugossy József véleménye szerint is). A sínai nyelven sí szintén am. es v. eskü. CzF ES, (3) v. ESS, régente önálló fn. eső v. esső (pluvia) helyett. „*Vidéknek királyt nem támasztanak, sem adnak esset embereknek.*” „*Monnal esset szomjuhozó szerő.*” „*Megverlek tüötök etető széllel, és rogyával, és köessel.*” Bécsi codex. CzF

alk: (al-k) elv. törzs, melyből alkot, alkalom, alku és származékaik erednek. Alapfogalomban egyezik alak (= forma, kivált tetszetős forma) szóval, ahonnan alkot am. formál, stb. Különösen alku, alkuszik, régiesen am. illőség, illik. Lásd ezeket. Hogy hajdan alk v. alkik ige is létezhetett, az alkat főnévből gyaníthatni. CzF

ímül: immel ámmal, am. kedvetlenül, kényszerülve, tunyán, lustán.

linkó: (lin-og-ó v. in-og-ó) fn. tt. linkó-t. Egy az ingoványt, söppedékes, gödrös, nedves helyet jelentő linka szóval, amaz t. i. eredeti, emez pedig módosított részesülő linog igétől, melynek gyöke li am. le, azaz alá, minthogy a linkóban alapfogalom az alászállás, alásöppedés; vagy pedig az l hang előtételével inog igétől. CzF

táté: (1), (tát-é) mn. tt. táté-t. Tátott száju, málé száju, szájtáti, szájtató, ostobán bámuló, bámé, bamba, buta, gyáva. Gyöke tát azon szók osztályába való, melyekben az ó, ő, é-re módosul, mint ámó ámé, bámó bámé, csuhó csuhé, fő fé, bő bé stb. és így táté = tátó. CzF

tatar: A székelyeknél Incze József és Ferenczi János szerint am. rosz, rongyos, hitvány, alávaló. Tatai szerszám, eszköz, ruha, viselet. Tatar ember, hitvány, rongyos, kinek se esze, se külseje, se jó öltözete nincs; székelyesen szólva: tikombakom, torongy, tatarbatar ember, néhutt: koczipor, rongyember. Jelent még mindentől összetűzött-fűzöttet (Ferenczi J.), toldott-foldottat (Túry Ignác); továbbá Kríza J. szerint: akinek kezén minden elromlik; vagy aki ferde bánásu, rosz erkölcsű; honnét tatarozni valamit, am. toldozni foltozni. Hasonhangzásu és értelmű Kemenesali tájszólással: tatri (= tatari); s a székelyeknél még tataló is. CzF

aldogál: (al-ud-og-ál), gyakor. önh. m. aldogál-t, htn. ~ni. Szunydikál, szendereg, csendesen alszik, szúnyadoz. Máskép: aluddogál. CzF. Itt: gyakorító-képző nélkül, viszonyos v. függő múltidő.

it: elavult fn., mely helyett ma *ital* divatozik. CzF

sérv: (sér-v) fn. tt. sérv-et, harm. szr. ~e. Széles ért. mindenféle seb anyagi, erkölcsi, és szellemi jelentéseivel, s körülbelül egy a sér főnévvel, azon különbséget kivéve, miszerint a sérv a sér igének részesülőjéből módosított alak, tehát sérő t. i. baj, állapot. Ily viszonyban állanak egymáshoz a seny és senye, ned és nedv, eny és eny stb. CzF

makuj/makuly: (mak-ol-ó azaz bak-ol-ó) Székely tájszó, am. makacs, makranczos. CzF

orv: (or-v) fn. tt. orv-ot. Jelentését illetőleg l. OR, fn. Minthogy ezen név cselekvésre vonatkozik, s am. lopó, ragadó: innen hasonlat szerint valószínű, hogy eredetileg igenév, azaz: részesülő az elavult or igétől, mint a nyelv, ölv a nyel és öl gyököktől, tehát elemezve: or-ó, or-u, orv. CzF

kólál: (kól-a-al) önh. m. kólál-t. Dunán túli tájszó, s am. ide-oda járkál, görbe utakon csavarog. Mondják szélről is, midőn rendetlenül változó irányban fú. Gyöke a görbeséget jelentő ko v. kó, innen kól ealvult ige, ebből kóló, kóla, azaz görbedő, pl. kelekóla szarvu ökör, melynek tekervényes szarvai vannak. CzF

A felirat szövege még abban az időben íródott amikor a függőség függőség volt, nem felszabadítás. Szó sincs benne új vallás alapításáról, csupán új figyelmeztetést, utalást látunk arra, hogy a sah-gyalázással és a lázadással vagy szabadságharcral milyen megpróbáltatások járnak, adószedő, dögvész, asszonyaik kiszolgáltatottsága, stb. A hatalom, nagylelkűen megbocsátana a lázadónak, és hívásra minden szabadon kólálót elcsitítana. Tényleg nincs új a nap alatt! Sokszor jönnek hívásra vagy hívatlanul...

A szöveget nem kell fordítani, a néhány betűzött magyarzó szó és a szótár csupán a ritkábban használt szavak/szófordulatok felfrissítését szolgálják. Sokan éppen ezt róják fel, lehetetlen, hogy nyelvünk 2300+ éve szinte semmit sem változott, mondják. Talán ha ismernék nyelvünk gyökrendszerét, ha nyelvünket kielemeznék, a nyelvészek tanításaitól függetlenül magukat, csupán a józan paraszti észjárás alapján, akkor a 'szerencsétlen Saussure' (Végyvári tanár úr szófordulata) és tyúkeszű hazai követőinek még a nevét se ejtenék ki többet. A szavakat nem cserélgethetjük önkényesen és nem büffentünk fel új szavakat a semmiből; gyökökből építkezünk és azok egy sziklaszilárd vázat alkotnak, amely szinte semmit sem változik az évszázadok során.

Nyelvünknek van egy erős törzse amely legfeljebb csak erősödik a korról, de lombozata képes a megújulásra, képes új ágakat hozni, a régieken új rügyeket fakasztani. Nyelvünk e csodálatos állóságának köszönve olvashatjuk ezeket a régi szöveget ma is. Ezt még a tyúkok is tudják, ők ugyanis nem tyúkeszűek mint a fent említett tudós urak és hölgyek.

A tyúkok ezt az egy TY_K gyököt kapták tőlünk. Nézzük, hogyan gazdálkodtak vele. Vannak vidékek ahol keményebben ejtik a szót: a fenti szövegben ezért meghagytam TiK formában, aki akarja így is megérti, átvitt értelemben is, ahogyan a kőoszlopon találjuk. Mielőtt a csirkéből tyúk lett, előbb ToK-os volt. A T_K gyök tükrözve K_T, a tyúk ha kismama akar lenni akkor KoT-lik, KoT-lós lesz, ha társalogni akar akkor KoTTY-og, KoD-ál vagy megduplázva, KoT-KoD-ál (T>D). Nem véletlenül RíMelnék, illenek egy RáMára ezek a szavak, a kezdeti gyökből tudatosan építettük fel őket. Az egyik beszédes tyúkom még azt is tudja, hogy melyik gyökből. Meséli, hogy ausztrál barátnője, ahol őt angolul, ugye, CHiCK-nek, CHiCKen-nek hívják, megfigyelte, hogy ott Ausztráliában, Burke udvarának (*Burke's backyard* - egy TV sorzat) köszönve a CHooK is nagyon népszerű lett. Ennél közelebb a magyar és az angol kiejtés már nem kerülhet az egyik vagy másik nyelv belső korlátainak ledöntése nélkül. (Megjegyzem: Czuczorék szerint Baranyában és az Ormányságon *csikének* nevezik a csirkét. És az ő korokban az angolok majmolása még nem dívott, Baranya falvaiban még nem ismerték a *Kentucky Fried Chicken*-t!)

Ez azt jelenti, hogy a szó/gyök legalább 6-7000 éve szinte semmit sem változott. G. Krantz szerint ugyanis a tengeri pásztorok népe ekkor hagyhatta el a Közel-Keletet, ekkor váltak el útjaink. Ezek a pásztorok révén kerültek a tyúkok a Britt szigetekre. Nevük is ezeknek az őstelepéseknek a nyelvéből kerülhetett aztán a a későbbi angol-szász nyelvekbe. Ha ilyen tér- és időbeli távolságból a két szó még mindig rímel akkor miről beszélnek Saussure és követői?

Nagyon sok tikmony-ömllet (globálul *omlett*) árát fizetik ki az adófizetők pénzéből politikai megrendelésre készült – különben haszontalan – etimologizálásra, mely szerint a szolgálalkúségre ítélt magyar számára a tyúk [tör], vagyis török eredetű szó, az uralkodásra hivatott angol számára a *chicken* vagy a mégközelebbi *chook is from Old English cīcen, cycen* ("chicken"). Az ábra önmagáért beszél és mivel a magyar szótárak, nyelvkönyvek, tanítók és tanárok ezt az idegenből eredeztetést minden szónál, és állandóan sulykolják, a szolgálalkúség, az alacsonyabbrendűség érzése előbb-utóbb beleívódik gondolkodásunkba. Ezek a szögletes zárójelek nem ártatlan és ártalmatlan dolgok, részei az összképnek: a görbelábú, sámándobot verő nomádnak, a nyereg alatt puhított húst zabáló, ázsiai vadbarbárnak és társainak. A fentebb már említett csacska tyúkom ismét kotyog valamit, azután érdeklődik, hogy ez a fenti szöveg, és a többi hasonló, egyértelműen és cáfolhatatlanul magyar szöveg mikor kerül fel a hivatalos magyar nyelvemlékek listájára. Mégiscsak tyúkesze van, látszik, hogy nem érti: az alja nép látszatát még a tények sem írhatják felül! Ha ilyen mégis előkerülne, fejünket mélyen a szemébe túrjuk. Mi mást tehetnénk! Homok nincs, csak a sajátmagunk termelte szemét. Azért egyszer talán a magyar értelmiség is rájön, hogy ha mindent ami magyar másodkézből valónak, ócskának fest le, azzal önmagát is minősíti.

MELLÁR, Mihály: Lycian Language Research

In this paper the author shares his latest reserach results concerning the Lycian language.

~ ~ ~ ~ ~